Utrecht University Library
Partner in Science
Universiteit Utrecht

Tractat[us] s[an]c[t]i thome de aq[ui]no de regimi[n]e p[ri]ncipu[m].

https://hdl.handle.net/1874/456971

Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
- de rug van het boek
- de kopsnede
- de frontsnede
- de staartsnede
- het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:
https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

Vſtũ eſt principem legibus obtpare ſuis.
Tunc enim iura ſua ab omnib; cuſtodien
da exiſtimet qñ ⁊ ipſe legib; ſuis reuerentiam
prebet. Principes in terrenis legibus ſuis. nec
in ſe poſſe dãpnare iura q̃ in ſubditis ↄſtituunt
Juſta ẽ enim eoꝝ vocis auctoritas ſi qđ popu
lis prohibent. ſibi licere nõ paciãtur. Sub reli
gione diſciplinẽ poteſtates ſbiecte ſũt et q̃uis
culmine regni ſint prediti vinculo tamen fidei
tenentur aſtricti. ut fidẽ xp̃i ſuis legibus predi
cẽt. etiam fidei predicacõnem moribus bonis cõ
ſeruẽt.

De poteſtate principũ in eccia. Capitulũ. xj.

Rincipes ſeculi nõnũq̃ intra eccleſiam po
teſtatis adepta culmina tenent. ut per eã
dem poteſtatem diſciplinam eccleſiaſticam mu
niant. Ceterũ intra eccleſiã poteſtates neceſſa
rie non eſſent niſi ut q̃ nõ preualẽt ſacerdotes
efficere per doctrine ſermonem. poteſtas hoc im
peret per diſcipline terrorẽ. Sepe p regnum ter
renũ celeſte regnũ proficit. ut qui intra eccleſi
am poſiti cõtra fidem ⁊ diſciplinam eccie agunt
rigore principũ ↄterãtur. Jpſamq; diſciplinã
quã eccie vitalis doctrina exercẽ non preualet
ceruicib; ſupboꝝ poteſtas pricipal̃ imponat et
ut veneacõe; mereat̃. v̾tute ptãtis icipiat Cog
noſcãt pricipes ſeculi deo debere ſe reddẽ racõe;

pro eccleſia. quã a criſto tuendam ſuſcipiunt.
Nam ſiue augeatur pax et diſciplina eccleſie p
fideles principes ſiue ſoluat̃ ille racõne ab eis
exigit q̃ eorũ poteſtati ſuã eccleſiam credidit.

De iudicibus. Cap. xij.

D delictũ pertinet principum qui prauos
cõtra voluntatem dei populis fidelib9 prefe
rũt. Nam ſicut populi delictũ eſt. quando prin
cipes mali ſunt. ſic principis eſt peccatũ quãdo
iudices iniqui exiſtũt. Bonus iudex ſicut noce
re ciuibus neſcit. ita prodeſſe omnib; nouit. A
lijs enim preſtat cenſurã iuſticie. alijs bonita
tem iudicia ſine perſonarũ accepcõne ſuſcipit.
non infirmat iuſticiã auaricie flamma. nec ſtu
det auferre alteri qđ cupiat ſibi. Boni iudices
iuſticiam ad optinẽdam ſalutẽ eternam ſuſci
piunt. nec eam muneribꝰ acceptis diſtribuũt
ut dum de iuſto iudicõ tpalia lucra nõ appetũt
premio eterno ditẽt̃. Omnis qui recte iudicat
ſtaterã in manu geſtat. in vtroq; penſu iuſtici
am ⁊ miſericordiã portat. p iuſticiã promit pec
cati ſentenciã. per miſericordiã peccati tempat
penam. ut iuſto libramine quedã per equitatẽ
corrigat. quedã vero per miſeracõem indulge
at. Qui dei iudicia oculis ſuis proponit. ſemper
timẽs tremẽſq; in omni negocõ reformidat ne
de iuſticie tramite deuians cadit. ⁊ vnde non

Rariora

F oct.
624
U.B.U.

Cm

Cm

Cm

Cm

Miscellanea Theologica

Octavo nº. 624.

730. **Thomas** de Aquino, Tractatus de regimine principum. [Keulen, Arn. Therhoernen c. 1472]. 4o. F. 8o. 624[1]

Type 1 A. — H* 1487. — Holtrop II 126. — Peddie I p. 50. — Pell. 1073. — Pr. 951. — VK 1174. — Bl. 1—4 ontbreken.

Volgens Hurter II-1906 kol. 319 is dit werk slechts tot l. II c. 4 van Thomas en is het overige van Tholomaeus Lucensis. — Samengeb. met nr. 18 en 332.

—— Tweede exemplaar. F. 8o. 624[2]

332 Samengeb. met nr. 18 en 730.

18. **Ambrosius** Mediolanensis, De officiis ministrorum. [Keulen, Ulr. Zell c. 1470]. 4o. ~~F. 4o. 143[2]~~

Type 1b. — HC* 905. — BMC I p. 188. — Holtrop II 83. — MMW II 398. — Peddie I p. 31. — Pell. 588. — Pr. 860. — VK 104.

Voorin: „Liber monasterii sancti Pauli apostoli in Trajecto inferiori". — In oorspr. led. stempelband, beschreven bij Hulshof-Schretlen p. 8, pl. II 7, 11. — Samengeb. met nr. 332 en 390. — In den catalogus van 1608.

—— Tweede exemplaar. F. 8o. 624[3]

Bl. 112—116 ontbreken. — Samengeb. met nr. 332 en 730.

Thomas v. Aquino. Tractatus regim. princip.
c. 1472. Holtrop II. 126.
fol. 2-4 ontbreken.
(fol. 1 achteraan)

Ambrosius, De officiis
Keulen Ulr. Zell c. 1470.
Holtrop II. 83
fol. 112- 116 ontbreekt.

Jcut autẽ regimen regis eſt optimũ· ita re-
gimen tyrãni eſt peſſimũ. Opponit̃ eñ poli-
tie democrachia. vtrũqz eñ ſicut ex dictis apparet
eſt regimen q̃d per plures exercet̃: ariſtocrachie
vero oligarchia. vtrũqz enim exercet̃ per paucos.
regnũ tyranno· vtrũqz enim exercet̃ per vnũ· Qr
aũt regnũ ſit optimũ regimen oſtenſũ ẽ p̃us· Si
igit̃ optimo opponit̃ peſſimũ. neceſſe eſt q tyrãniũ
ſit peſſimũ· Adhuc virtus vnita eſt efficax magis
ad effectũ inducendũ q̃ ſperſa vel diuiſa· multi eñ
ſimul trahunt illud q̃d diuiſum per partes ſingu-
lares a ſingulis trahi non poſſet· Sicut igit̃ vti-
lius eſt virtutem operantem ad bonũ eſſe magis
vnam ut ſit virtuoſior ad operandum bonũ· Ita
magis noxium ſi virtus operans malum· ſit vna
q̃ diuiſa. virtus autem iniuſte p̃ſidentis operatur
ad malum multitudinis. dum cõmune bonũ multi-
tudinis in ſui ipſius tantũ bonum retorquet· Si-
cut igitur in regimine iuſto · quanto regens ma-
gis eſt vnum· tanto eſt regimen vtili9 · vt regnũ
vtilius eſt q̃ ariſtocrachia· Ariſtocrachia vero q̃
politia. ita econtra erit et in iniuſto regimine. vt
videlicet q̃to regens eſt magis vnũ·tanto magis
ſit noxium· magis igitur eſt noxia tyrannis q̃
oligarchia · Oligarchia autem q̃ democrachia·

R B U

DOMEIN ARCHIEF
TE
UTRECHT

Ampliꝰ per hoc regimen fit iniuſtū· ꝙ ſpreto bono ꝯmuni multitudinis· querit̄ bonū p̄uatū regentis· qn̄to igit̄ recedit̄ a bono ꝯmuni· tanto eſt regimen magis iniuſtū· plus aūt recedit̄ a bono ꝯmuni in oligarchia in qua querit̄ bonū p̄uatoꝝ ꝙ̄ in democrahia· in qua querit̄ bonū multoꝝ· adhuc aūt plꝰ recedit̄ a bono ꝯmuni in tyrannide· in qua querit̄ bonū vniꝰ tantū· omni eñi aduerſitati ꝓpinquius eſt multū ꝙ̄ paucū· et paucū ꝙ̄ vnū ſolū. Regimē igit̄ tyrāni eſt iniuſtiſſimū· Similit̄ aūt hoc manifeſte fit ꝯſiderantibꝰ diuine ꝓuidentie ordinem· q̄ optime vniūſa diſpoīt· nā bonū ꝓueit in rebꝰ ex vna cauſa p̄fecta quaſi omnibꝰ adunatis· que ad bonū iuuare poſſunt. malū autē ſingullatī ex ſingulis defectibꝰ. non eñi pulchritudo eſt in corpore niſi omnia membra fuerint decent̄ diſpoſita. turpitudo aūt cōtingit q̊cūq; membrū incōuenient̄ ſe habeat. et ſic turpitudo ex pluribꝰ cauſis diūſimode ꝓuenit· Pulchritudo aūt vno modo ex vna cauſa p̄fecta· et ſic eſt in omībꝰ bonis et malis tāꝙ̄ hoc deo ꝓuidente· ut bonū ex vna cauſa ſit fortius. malū aūt ex pluribus cauſis ſic debiliꝰ. Expedit igit̄ vt regnū iuſtū ſit vniꝰ tantū ad hoc vt ſit fortius· ꝙ ſi in iniuſtitiā declinat regimen· expedit magis vt ſit multorum et ſic debilius et ſe inuicem impediāt· Inter iniuſta igit̄ regimina tolerabiliꝰ

eſt democrachia· peſſimũ vero tyrannis. Idem etiã
manifeſte apparet ſi quis ↄſideret mala q̄ ex tyrã-
nide ꝓueniũt. qꝛ cũ tyrann⁹ cõtempto ↄmuni bo-
no querit ꝑuatũ· ↄſequẽs eſt ut ſubditos diuerſi-
mode grauet· ſcḋm ꝙ diuerſis paſſionibus ſubiacet
ad bona aliq̄ affectanda· q̄ cũ paſſione cupidita-
tis detinet᷑· bona ſubditoꝝ rapit· vñ ſalomon. Rex
iuſt⁹ erigit terrã· vir auarus deſtruit eã. Si vero
iracũdie paſſioni ſubiaceat· ꝓ nichilo ſanguinem
fundit· vñ dr̄ ꝑ eze· xxij· c. pn̄cipes ei⁹ in medio ei⁹
quaſi lupi rapientes ꝑdam ad effundendũ ſangñẽ
hoc igit᷑ regimẽ fugiendũ ſapiens monet· d. longe
eſto ab hoīe hñte ptãtẽ occidẽdi· q̄ſi ſcꝫ nõ ꝓ iuſtitia
ſed ꝑ ptũtẽ occidit ꝓ libidine voluntatis. Sic igit᷑
nulla pt̄ eẽ ſecuritas ſꝫ omĩa ſunt incerta cũ a iure
diſcedit᷑· nec firmari q̄tq̄ꝫ pt̄ q̄le ſit qđ poſitũ eſt in
alteri⁹ volũtate ne dicã libidĩe· nec ſolũ incorpora-
lib⁹ ſubditos g̃uat ſꝫ etiã ſpũalia eoꝝ bona impe-
dit· qꝛ cũ pl⁹ p̄eē appetit ꝙ ꝓdeē. oẽm ꝓfectũ ſub-
ditoꝝ impediũt· ſuſpicãtes oẽm ſubditoꝝ excellẽ-
tiã ſue iniq̄ dñacõis p̄iudiciũ eē. tyrãnis em̄ mag̃
boni ꝙ mali ſuſpecti ſũt· ſꝑ q̄ꝫ hijs aliena v̄t⁹ for-
midoſa ē· conant᷑ igit᷑ p̄dicti tyrãni ne eoꝝ ſubditi
v̄tuoſi effecti magñimitatis ↄcipiant ſpm̄· et eoꝝ
iniqua dñacõem nõ ferãt· conant᷑ etiã ne int̄ ſub-
ditos amicitie fedus firmet᷑ et pacis emolumento

adinuicē gaudeant ut ſit dū vn9 de altero nō ɔfi=
dit cōtra eoꝝ dn̄m aliquid moliri non poſſint· ꝓpē
qd inter ipos ſubditos diſcordias ſeminant· exor=
tas nutriunt· et eā que ad cōfederacōnes hominū
pertinent ut cōnubia et cōiugia ꝓhibent· ⁊cetera
hmōi per que inter homines ſolet familiaritas et
fiducia generari· Conant̄ etiā ne potentes autem
diuites fiant· qꝛ de ſubditis ſue malitie cōſcientiā
ſuſpicientes ſicut ipi potentia et diuicÿs ad nocē=
dum vtunt̄ ita timent ne potentia et diuitie ſub=
ditoꝝ eis nocua reddāt̄· vnde Job·xv·c·de tyrā=
no dicit̄ Sonitus terroris ſp in auribꝰ illi9 et cū
pax ſit nullo ſcʒ eis intentāte malū· ille ſp inſidi=
as ſuſpicat̄· Ex hoc aūt cōtingit ut dū pſidentes
qui ſubditos ad virtutes inducere deberēt virtuti
ſubditoꝝ nequit̄ inuidēt· et eā ꝓ poſſe impediunt
ſub tyrānis pauci vtuoſi inueiant̄· Nā iuxta ſen=
tētiā ariſtotil̄·apud illos inueiunt̄ fortes viri apd
quos fortiſſimi qqꝫ honorant̄· Et ut tuli9 dicit ia=
cent ſp et parū vigent· q apud quoſdā improbant̄
naturale etiā eſt ut hoies ſub timoē nutriti in ſer=
uilem degenerēt aīm·et puſillanimes fiāt ad oīe
virile op9 et ſtrēnuū. qd expimento ptʒ in ꝓuicÿs
q diu ſub tyrānis fuerūt· vn̄ ap9·col·iÿ·dicit pa=
tres nolite ad indignacōem ꝓuocare filios vros
vt non puſillo animo fiant· hec autē nocumenta

tyrannidis q rex ſalomō ꝯſiderās dicit. Regnāti=
bꝰ impijs ruine hominū q ſcʒ nequitiā tyrānoꝝ
ſubiecti a virtutū pfectione deficiunt. et iteꝝ dicit
Cū impij ſūpſerit pncipatū gemet populus quaſi
ſub ſeruitute redactus. et iteꝝ cū ſurrexerit impij
abſcondent homines ut crudelitatem tyrannoꝝ
euadant. nec eſt mirum q homo abſqʒ racōne ſm
animi ſui libidinem pſidens. michil differt a beſtia
vnde ſalomon dicit. leo rugiens et vrſus eſuriens
princeps impius ſup populū pauperem et ideo a
tyranno ſe abſcondūt homines ſicut a crudelibus
beſtijs. Ideqʒ videt tyranno ſubici et beſtie ſeui=
enti ſubſterni.

Qnqʒ bonū eſt monarchiā pncipatū in ariſto=
crachiā ꝯuerti. c. x.

Qvia igitur optimū et peſſimū exiſtit in mo=
narchia. i. pncipatu vniꝰ. multis qde ꝓpter
tyrannoꝝ malitiā reddit regia dignitas odioſa.
Quidā vero dū regimen regni deſiderāt. incidūt in
ſeuitias tyrānoꝝ. rcōreſqʒ q pluēs tyrāīdē exer=
cent ptextu regie digtatis. hoꝝ qde exēplū appaēt
in rōna republica. regibꝰ em̄ a rōno ꝓplō expulſis
dū regiū l pociꝰ tyrānicū faſtū ferre nō poſſēt. ſta=
tuerūt ſibi ꝯſules. et alios mgrātꝰ. p qs regi cepūt
et dirigi. regnū in ariſtocrachiā ꝯmutare volentes
et ſic refert macrobiꝰ. incredibile ē memoratu qtū

adepta libertate in breui romana creuerit ciuitas. plerūqꝫ eñ cōtingit vt homines sub rege viuētes segni⁹ ad bonū ɔmune nitant̄· vtpote estimates id qđ ad ɔmune bonū impendūt· nō sibi ipis ɔferre sed alteri· sub cui⁹ ptāte vident esse bona ɔmuīa Cū vero bonū ɔmune non vident esse in potestate vni⁹· non attendunt ad bonū ɔmune quasi ad id qđ est alteri⁹· sed quilibet attendit ad illud sic̄ ad suū· vnde experimento videt̄ ꝙ vna ciuitas ꝑ annuos rectores admīstrata plus pt̄ interdū q̄ rex aliq̊s si habēt tres vel q̄tuor ciuitates· ꝑuaqꝫ seruitia exacta a regib⁹ grau⁹ ferant̄· ꝙ magna onera si a ɔmuītate ciuiū imponant̄· ꝙ in ꝓmocōne romane reipublice seruatū fuit· nā plebs ad militiā scribebat̄· et ꝓ militantib⁹ stipēdia excludebāt· et cū stipendijs soluendis non sufficeret ɔmune erariū· in vsus publicos opes venere ꝑuate· a deo: ut preter singulos annulos aureos singulasqꝫ bullas que erant dignitatis insignia· nichil sibi auri etiam senatus ipe reliquerit· Sed tandē dissensionib⁹ fatigabant̄ ɔtinuis· quousqꝫ ad bella ciuilia excreuerunt· quib⁹ bellis ciuilib⁹ eis libertas ad ꝙ multū studuerāt de manib⁹ erepta est· et sub ptāte imperatoꝝ eē ceperūt· qui se reges a pn̄cipio appellare noluerūt· ꝙ rōmis fuerat nomē regiū odiosū· hoꝝ aūt q̄dā more regio bonū ɔmuē fidelit̄ ꝓcurauerūt·

per quoꝝ ſtudiū romana reſpublica et aucta et ꝯſeruata eſt · plurimi vero eoꝝ in ſubditos quidē tyranni ad hoſtes vero deſides et imbecilles. roma=nā rēpublicā ad nichilū redegerūt· Similis etiā ꝓceſſus fuit in populo hebreoꝝ· ꝑmo quidē dū ſub iudicib⁹ regebant̃ vndiqꝫ diripiebant̃ ab hoſtib⁹ vnuſqſqꝫ qđ bonū in oculis ſuis erat faciebat· Re=gibus vero diuinitus eis datis ad eoꝝ inſtantiā. ꝓpter regū malitiā a cultu vni⁹ dei receſſerunt· et finalr̃ in captiuitatē ſūt ducti. vtrūqꝫ igit̃ pericula imminēt· ſiue dū timet̃ tyrann⁹ euitet̃ regis op=timū regimen· ſiue dū hic deſiderat̃ poteſtas regia in malitiā tyrānicā ꝯuertat̃·

Ille ē peior pn̄cipatus q̄ habꝫ mai⁹ piculū· c. v.

Um autē inter duo ex quoꝝ vtroqꝫ periculū imminet eligere oportꝫ: illud potiſſime videt̃ eligendū. ex quo ſequit̃ min⁹ malū· ex monarchia autē ſi in tyrannidē ꝯ̄uertat̃ min⁹ malū ſequit̃. q̄ ex regimine pluriū optiātū qn̄ corrūpit̃· diſſenſio enī que plerūqꝫ ſequit̃ ex regimine pluriū· contrariat̃ bono pacis· qđ eſt p̄cipuū in multitudine ſociali· qđ quidē bonū p tyrānidē nō tollit̃· ſed aliqua pti=cularium hominū bona impediunt̃· niſi fuerit exceſ=ſus tyrannidis tantus· ꝙ in totā ꝯmunitatē deſe=uiat· magis igit̃ optinendū eſt vnius regimen q̄ multoꝝ· q̄uis ex vtroqꝫ ſequat̃ pericula· Adhuc

illud magis fugiendū videt̄· ex quo pluries poſſūt
ſequi magna pericula· frequētius autem ſequunt̄
maxima pericula multitudini ex multoꝝ regie q̄ꝫ
ex regimine vni9· pleruq̄ʒ em̄ ꝯtingit ut ex pluib9
aliq̄s ab intencōe ɔis boni deficiat· q̄ꝫ ꝙ vn9 tantū
q̄cūqʒ aūt ex plurib9 p̄ſidentib9 diuītit ab intencōe
boni ɔis· diſſenſionis periculū multitudini ſubdi=
toꝝ imminet· q2 diſſencientib9 pn̄cipib9 cōſequens
eſt ut in multitudine ſequatur diſſenſio. Si vero
vn9 preſit pleruq̄ʒ ad bonū ꝯmune reſpiat· At ſi a
bono ꝯmuni intencōem auertat· nō ſtatim ſequit̄
ut totalit̄ ad depreſſionē ſubditoꝝ intendat· q̄d eſt
exceſſus tyrānidis· et in malicia regiminis maximū
gradū tenens· ut ſup̄ oſtenſū eſt· magis igit̄ ſunt
fugienda pericula que ꝓueniūt ex regimine plu=
riū· q̄ꝫ ea que ꝓueniūt ex gubernacōne vni9· Am=
plius non min9 ꝯtingit labi in tyrānidem regimē
multoꝝ q̄ꝫ vni9· ſed forte frequenti9· Exorta nāqʒ
diſſenſione per regimen pluriū· contingit vnū ſepe
alios ſuperare· et ſibi ſoli dominiū multitudinis
vſurpare· q̄d quidem ex hys que pro tempore fiūt
manifeſte inſpici poteſt· Nam fere omne multoꝝ
regimen eſt in tyrannidē t̄minatū· ut in romana
republica maxime apparet· que cum diu ꝑ plures
magiſtratus adminiſtrata fuiſſet ſimultatib9 diſ=
ſenſionib9 et bellis ciuilib9 incrudeliſſimos tyran=

nos inciderūt· et vniūſaliť ſi quis p̄terita facta·et
que nūc fiūt diligenť ɔſideret·pluries inueniēt ex-
erauiſſe tyrānidē in terris que per multos regunť·
q̄ȝ ab illis que regunť ab vno· Si igiť regimen
qđ ē optimū regnū maxime vitādū videať ꝓpter
tyrānidē·tyrānis aūt nō min⁹ ꝫ magis ɔtingē ſo-
let in regimīe pluriū q̄ȝ vni⁹· relinquiť ſimpliciť
magis eſſe expediens ſub rege vno viuere q̄ȝ ſub
regimine pluriū·

Cauendū eſt regi ne incidat in tyrānidē·c·6·

Via igiť vni⁹ regimen p̄eligendū eſt qđ eſt
optimū et cōtingit ipm̄ in tyrannidē ɔuerti
qđ eſt peſſimū·ut ex dictis patet·diligenti ſtudio
laborandū eſt·ut ſic multitudini ꝓuideať de rege
ut nō incidat in tyrannū· Primo autē eſt neceſſa-
riū· ut talis ɔdicōnis homo ab illis ad quos hoc
ſpectat offitiū ꝓmoueať in regem. quē non ſit ꝓ-
babile in tyrannidē declinare· vnde ſamuel dei pro-
uidentiā circa inſtitucōnem regis ɔmendans ait·
queſiuit ſibi dn̄s virum ꝫm cor ſuū· et precepit ei
domin⁹ ut eſſet dux ſup̱ populum ſuū· Deinde ſic
diſponenda eſt regni gubernacō· ut regi iam in-
ſtituto tyrannis ſubtrahať occaſio· ſimul etiam
ſic eius tempereť poteſtas· ut in tyrannidē de fa-
cili declinare non poſſit· que quomodo fiant in ſe-
quētib⁹ ɔſiderandū erit· Demū vero ɔſiderandū eſt

ſi rex in tyrannidē diuerteret· qualit̄ poſſet curari· et
quidē ſi nō fuerit exceſſus tyrānidis· vtiliꝰ eſt re-
miſſam tyrānidē tolerare ad tp̄s. ꝙ̄ cōtra tyrannū
agendo multis periculꝭ que ſūt grauiora ip̄a tyrānide
p̄t em̄ ꝯtingē ut qui ꝯtra tyrānū agūt p̄ualere nō
poſſint· et ſic ꝓuocatus tyrānꝰ magis deſeuiat· qđ
ſi p̄ualere quis poſſit adūſus tyrannū. ex hoc pro-
ueniūt multociens grauiſſime diſſenſiones in pp̄lō-
ſiue dum in tyrannū inſurgit. ſiue p̄ter deiectionē
tyranni· dum contra ordinacōem regiminis mul-
titudo ſeparatur in partes· Contingit etiā interdū
ut dū alicuiꝰ auxilio multitudo expellit tyrannū
ille poteſtate accepta tyrannidē accipit. et timens
pati ab alio qđ ip̄e in aliū fecit· grauiori ſeruitute
ſubditos opprimit· Sic em̄ in tyrānide contingere
ſolet vt poſterior grauior fiat ꝙ̄ p̄cedens dū prece-
dentia grauamina non deſerit· et ip̄e etiam ex cordis
malitia noua excogitat· vnde ſiracuſis quondam
dyoniſij mortem omnibꝰ deſiderantibꝰ· anus que-
dam vt incolumis et ſibi ſuperſtes eſſet continue
orabat· qđ vt tyrannus cognouit cur hoc faceret
interrogauit· Cui illa puella inquit exiſtens cum
grauem tyrannū haberemus mori ipſum cupiebā
quo interfecto aliquantulum durior ſucceſſit· eius
quoqꝫ finiri dominationem magis affectabam·
Tertium deinde potenciorē habere cepimꝰ te rectorē

Itaqȝ ſi tu fueris aſſumptus· deterior in locū tuum
ſuccedet· et ſi ſit intollerabilis exceſſus tyrānidis·
q̄buſdā viſū fuit· ut ad fortiū viroꝝ v̄tutē ptineat
tyrannū interimere· ſeqȝ ꝓ liberacōne multitudīs
exponere periculis mortis· Cuiꝰ rei exemplū in ve-
teri teſtamento habet̄· Nā aoth quidē eglon regē
moab qui graui ſeruitute populū dei p̄mebat ſica
infixa in eiꝰ femore interemit· et factus eſt populi
iudex· Sed hoc aplice doctrine nō ꝯgruit· docet em̄
petrus nos nō ſolū bonis et modeſtis· ſed etiā diſ-
colis dn̄is reuerent̄ ſubditos eē· hec em̄ eſt grā dei
ſi ꝓpt̄ ꝯſcientiā abſtineat aliq̄s· triſticias paciēs
iniuſte· vnde cū multi romanoꝝ imperatores fidē
xpi pſequerent̄ tyrannice· magnaqȝ multitudo tā
nobiliū q̄ populi eſſet ad fidē ꝯuerſa· nō reſiſtēdo
ſed mortem pacient̄ et armati ſuſtinentes ꝓ xpo
laudantur· ut in ſacra legione thebeoꝝ manifeſte
apparet· magis q̄ȝ aoth iudicandꝰ eſt hoſtem in-
teremiſſe q̄ populi rectorem licet tyrannū· vnde et
in veteri teſtamento legunt̄ occiſi fuiſſe hy qui oc-
ciderunt ioas regē· iuda q̄uis a cultu dei receden-
tem eoꝝ filiys reſeruatis ſm legis p̄ceptū· Eſt aūt
hoc multitudini periculoſū et eis rectoribꝰ ſi p̄ua-
ta p̄ſūpcōne aliq̄ attēptarēt p̄ſidentiū necē etiā ty-
rānoꝝ· pleꝝqȝ em̄ hmoi periculꝭ ſe exponūt magis
mali q̄ boni· malis em̄ ſolet eſſe graue dominiū

nō min⁹ regū q̄ tyrannoꝝ. qꝛ ſcḋm ſniaȝ ſalomoīs. diſſipat impios rex ſapiens. magis ergo ex hm̄oi pſūpcōne immineret periculū multitudini de amiſſione boni regis. q̄ remidiū de ſubtractione tyrāni. videt̄ aūt magis ↄtra tyrānoꝝ ſeuitiā nō priuata pſūptōne aliquoꝝ. ſed auctoritate publica ꝓcedendū. Primo quidē ſi ad ius alicui⁹ multitudīs ptineat ſibi ꝓuidere de rege. non iniuſte ab eadem rex inſtitutus poteſt deſtitui. vel refrenari eius poteſtas. ſi poteſtate regia tyrannice abutat̄. nec putanda eſt talis multitudo infidelr̄ agere tyrannū deſtituens. etiā ſi ei ſe imꝑpetuū ſubiecerat. qꝛ hoc ipe meruit. in multitudinis regimine ſe infideliter gerens. ut exigit regis offitiū qḋ ei pactū a ſubditis non ſeruet̄. Sic romani tarquinū ſuꝑbū quē in regem ſuſceperant. ꝓpter ei⁹ et filioꝝ tyrannidem a regno eiecerunt. ſubſtituta minori ſcȝ conſiliaria poteſtate. ſic etiā domicianus qui modeſtiſſimis imperatorib⁹ veſpaſiano pr̄tio et tito fratri eius ſuceſſerat. dum tyrannidem exercet. a ſenatu romano interemptus eſt. omnib⁹ que idem pūerſe fecerat. per ſenatus conſilium iuſte et ſalubrit̄ in irritū reuocatis. quo factū eſt ut beatus iohannes dilectus dei diſcipulus. qui per ip̄m domicianū in pathmos inſulā fuerat exilio relegatus. ad epheſū p ſenat⁹ ↄſultū remitteret̄. Si vero ad ius ali-

cui⁹ ſuperioris ꝑtineat multitudini ꝓuidere de re-
ge· expetendū eſt ab eo remediū contra tyrāni ne-
quitiā· Sic archilai qui in iudea ꝓ herode patre
ſuo regere iā ceperat paternā malitiā imitātis· iu-
deis ꝯtra eū querimoniū ad ceſarem auguſtū defe-
rentib⁹· pͣmo quidē poteſtas diminuit̃· ablato ſibi
regis nomine· et integritate regni ſui inter duos
fratres ei⁹ diuiſa· deinde cū nec ſic a tyrānide ꝯpeſ-
ceret̃ a ceſare eſt relegatus in exiliū apud lugdu-
nū gallie ciuitatē· qd̄ ſi omino ꝯtra tyrannū auxi-
liū haberi nō poſſit· recurrēdū eſt ad regē omniū
deum· qui eſt adiutor in oportunitatib⁹ in tribula-
tōne· ei⁹ eñ potentie ſubeſt vt cor tyranni crudele
ꝯuertat̃ in manſuetudinē ſm̄ ſalomonē· Cor re-
gū in manu dei quocūqꝫ voluerit inclinabit illud·
Ipſe eñ aſſueri regis crudelitatē qua iudeis mor-
tem parabat in māſuetudinem vertit· ipē eſt qui
nabugodonoſor crudelem regem ꝯuertit ꝙ eſt fa-
ctus diuine potentie predicator· Nunc inquid ego
nabugodonoſor laudo et magnifico et glorifico re-
gem celi· quia opera eius vera et vie eius iuditia·
et gradiētes in ſuperbia poteſt humiliare· Tyrānos
autē quos reputat ꝯũſione indignos· ꝑt de medio
vel in infimū ſtatū reducē· ſm̄ illd̄ ſapiētis· ſe des
ducū ſupboꝝ deſtruxit de⁹· et ſedere fecit mites pro
eis· Ipē eſt enim qui videns afflictionem populi

ſui in egipto· et audiens eoꝝ clamorē·pharaonis tyrannidē deiecit cū exercitu eius in mare.ipſe eſt qui memoratū nabugodonoſor prius ſupbientem eiectum non ſolū de regni ſolio·ſed etiam de hoīm ↄſortio in ſimilitudinē beſtie ↄmutauit·nec ē abre-uiata manus ei⁹ ut populum ſuū a tyrannis libe-rare non poſſit·ꝓmittit enim per yſa·populo ſuo requiem ſe daturū a labore et concuſſione· et ſer-uitute dura qua ante ſeruierat.et per eze·dicit li-berabo gregem meū de ore eoꝝ ſcꝫ paſtoꝝ qui paſ-cunt ſeipſos· Sed ut hoc beneficiū populus a dn̄o ↄſequi mereat̄·debet a peccatis ceſſare· ꝙ in vlcō-nem peccati diuina ꝑmiſſione impẏ accipiūt prin-cipatum·dicente domino per ozee. dabo eis regem in furore meo· et Job dicitur· ꝙ regnare fecit ho-minem ẏpocritam propter peccata populi· Tol-lenda ēſt culpa vt ceſſet tyrannoꝝ plaga·

De p̄mio ↄuenienti regis boni·c.A·

Quoniam autem ſm predicta regis eſt bonū multitudinis querere nimis videt̄ oneroſū regis offitiū·niſi ei aliqđ ꝓprium bonū ex hoc pro-ueniret·oportet igitur conſiderare quale ſit bonum regis ↄueniens premiū.Quibuſdā igitur viſum eſt regis premiū non eſſe aliud ꝙ̄ honorem et glo-riam· unde et tulius in libro de republica diffinit principem ciuitatis eſſe alendū gloria·cui⁹ racōem

ariſtotiles libro ethi· aſſignare videt᷑·quia pncepš
cui non ſufficit honor et gloria ꝯſequent᷑ tyrannus
efficit᷑. Ineſt em̄ animis omnium vt ꝓpriū bonū
querat· Si ergo non ſit cōntentus princeps gl̃a
et honore· querit voluptates et diuitias et ſic ad
rapinas et ad ſubditoꝝ iniurias conuertet᷑· Sed
ſi hāc ſententiam receperimꝰ plurima ſequunt᷑ in-
cōuenientia. Primo namqȝ eſſet hoc regibꝰ diſpē-
dioſum· ſi tot labores et ſollicitudines paterent᷑
pro mercede tam fragili·nichil enim videtur in rebꝰ
humanis fragilius gloria et honore fauoris homi-
nū·cū depēdeat ex opīonibꝰ hoīm et verƀ eoꝝ·q̄bus
nichil mūtabiliꝰ in vita hoīm·et inde eſt ꝙ yſaias
ꝓpħa dicit hm̄oi gloriā florē fem·Deinde humane
glorie cupido animi magnitudinē aufert.qui em̄
fauorē hominū querit nc̄ce eſt in omni eo qđ dicit
aut facit·eoꝝ voluntati deſeruiat·et ſic dū placere
omibꝰ ſtudet.fit ſeruꝰ ſinguloꝝ.ꝓpter et idē tuliꝰ
in libro de officijs·cauēdū dicit eſſe glorie cupidinē
eripit enim animi libertatem pro qua mag̃nimis
viris omnis debet eſſe ꝯtencō·nichil aūt pncipē qui
ad magna pagenda inſtituit᷑ magis decet ꝙ̄ ani-
mi magnitudo·Eſt igit᷑ incōpetēs regis officō·hu-
mane glorie p̄miū·ſil᷑ eſt etiā multitudini noxiū ſi
tale p̄miū ſtatuat᷑ pncipibꝰ.ꝑtinet em̄ ad boni viri
offitiū vt ꝯtempnat glam·ſic et alia tꝑalia bona·

virtuoſi eīn et fortis animi eſt ꝑ iuſtitia ↄtēpnere
glām ſicut et vitū. vnde fit ꝙ eſt mirabile. ut vir-
tuoſos actus ↄſequitꝰ glā. ipāqꝫ gloria virtuoſe cō-
temṗnitꝰ. ex cōtemptu glorie homo glorioſus red-
datꝰ. ſm̄ ſententiā fabij dicentis. glām qui ſpreue-
rit verā habebit. et de cathone dicit Saluſtiꝰ. quo
minꝰ petebat glām tantomagis aſſequebatꝰ illam
Ipiqꝫ diſcipuli xp̄i ſe ſic̄ dei miſtros exhibebāt per
glām et ignobilitatē. ꝑ infamiā et bonā famā. nō
eſt igitꝰ boni viri ↄueniens p̄miū glā quā ↄtēpnūt
boni. Si igitꝰ hoc ſolū p̄miū ſtatuatꝰ pn̄cipibꝰ. ſe-
quitꝰ bonos viros non aſſumere principatū. aut ſi
aſſumpſerīt imp̄miatos eſſe. Ampliꝰ ex cupidine
glorie periculoſa mala ↄueniūt. multi eīn dum im-
moderate gloriā in rebus bellicis querūt. ſe ac ſuos
exercitus ꝑdiderunt. libertate patrie ſub hoſtium
ſeruitute redacta. vnde torquatus romanus pn̄-
ceps in exemplo hic vitandi diſcriminis filium qui
contra imperium ſuum ab hoſte ꝓuocatus iuue-
nili ardore pugnauit. licet vicerit occidit. ne plus
mali eſſet in p̄ſumpcōnis exemplo. ꝙ vtilitatis in
gloria hoſtis occiſi. Habet etiā cupido glorie aliud
ſibi vitiū. ſimulacōem videlicet. qꝛ eīn difficile paucisqꝫ
ↄtingit veras v̓tutes aſſequi. q̊bꝰ ſolū honor debetꝰ.
multi glām cupientes v̓tutū ſimulatores fiūt. ꝓpterea qd̓
ſicut ſaluſtiꝰ dicit. ābicō multos mōrles falſos fieri

regit· aliud clauſū in pectore aliud promptū in
ligua habē· magꝭqꝫ vultū ꝙ̄ ingeniū bonū habere.
ſed etiā ſaluator nr̄ eos q̄ bona opa faciūt ut ab
hoib9 videant᷑· ypocritas.i.ſilātores vocat· Sicut
periculoſū eſt multitudini ſi pricceps diuitias et vo=
luptates q̄rat ꝓ p̄mio· ne raptor et ꝯtumelioſus fi=
at· ita periculoſū tenē glorie p̄miū· ne p̄ſūptuo=
ſus et ſilātor exiſtat· Sed q̄ntū de dictoꝝ ſapien=
tū intencōne apparet· nō ea racōne honorē et glām
ꝓ p̄mio pricipi decreuit· tanq̄ ad hoc pricipaliter
ferri debeat boni regis intencō.ſed ꝙ tolerabili9 eſt
ſi glām querat ꝙ̄ ſi pecuniā cupiat vel voluptatem
ſectet᷑· hoc enim vitium virtuti ꝓpinqui9 eſt· cum
gloria quam homines cupiunt nichil aliud ſit ut
aug9 diffinit . ꝙ̄ iuditiū hominū bn̄ de hoib9 opi=
nantiū· Cupido igit᷑ glorie aliq̄d habet virtutis
veſtigiū· dū ſaltem bonoꝝ approbacōem querit· et
eis diſplicere recuſat· Paucis igit᷑ ad veram vir=
tutem ꝑuenientib9· tolerabilius videt᷑ ſi preferat᷑
ad regimen qui vel iuditium hominū metuens a
malis manifeſtis retrahitur· Qui enim gloriam
cupit aut vera via per virtutis opera nitit᷑ ut ab
hoib9 approbet᷑· vel ſaltē dolis ad hoc ꝯtendit atqꝫ
fallacys· q̄ aūt dn̄ari deſiderat ſi glorie cupiditate
carēs nō timeat bn̄ iudicātib9 diſplicē etiā ꝑ ap=
tiſſia ſcelēa q̄rit pleꝝqꝫ obtinē ꝙ diligit· vn̄ beſtias

ſuperat ſiue crudelitatis ſiue luxurie vicijs· ſicut in nerone ceſare patet· Cuiꝰ ut augꝰ dicit fuit tanta luxuria ut nichil putaret̃ ab eo virile metuendum tanta crudelitas ut nichil molle putaret̃ habẽ. hoc aũt ſatis exp̃mit̃ p̱ id qd̃ ariſto· in eth· de magnimis dicit· ꝙ nõ querit gl̃am et honorẽ quaſi aliq̃d magnũ q̃d ſit virtutis ſufficiens p̃miũ. ſed nichil vltra hoc ab hoibꝰ exigit. hoc em̃ int̃ oĩa t̃rena videt̃ eſſe p̃cipuũ· vt homini ab homibꝰ teſtimoniũ virtutis reddat̃.

De p̃mio ſufficienti regis boni· c· 8·

Voniã ergo mundanꝰ honor et hoĩm gl̃a regie ſollicitudinis nõ eſt ſufficiens p̃miũ· inquirendũ eſt quale ſit eiꝰ ſufficiens· Eſt autem ꝯueniens vt rex p̃miũ expectet a deo. miniſter em̃ p̱ ſuo miniſterio premiũ expectat a dño· Rex autẽ populũ gubernando miniſter dei eſt. dicente aplõ· nõ eſt poteſtas niſi a deo· et ꝙ eſt dei miniſter vindex in iram ei qui male agit· et in libro ſapiencie· reges dei eſſe miniſtri deſcribunt̃· Debent igit̃ reges pro ſuo regimine premiũ expectare a deo· Remunerat autem deus reges pro ſuo miniſterio interdum temporalibꝰ bonis. ſed talia premia ſunt bonis et malis ꝯmunia· vñ dñs ad eze· dicit nabugodonoſor rex babilonis ſ̃uire fecit exercitũ ſuũ ſeruitute magna aduerſus tyrũ. et merces non

eſt reddita ei· neqȝ exercitui eiꝰ de tiro ꝓ ſuitute
qua ſuiuit michi adūſus eā qꝛ poteſtas ſm aplm̄
dei miniſter eſt·et vindex in irā ei qui male agit.et
poſtea de p̄mio ſubdit· ꝓpterea hec dicit dn̄s deus
Ecce ego dabo nabugodonoſoꝛ regem babilonis in
terra egipti·et diripiet ſpolia eius. et erit merces
exercitui eius. Si igitur reges iniquos contra dei
hoſtes pugnantes· licet non intencōne ſeruiendi
deo ſed ſua odia et cupiditates exequendi· tanta
mercede dn̄s remunerat· vt de hoſtibꝰ victoriam
tribuat· regna ſubiciat et ſpolia. diuidenda ꝓpo-
nat· quid faciet bonis regibus· qui pia intencōne
populum dei regunt. et hoſtes impugnant: non
quidem terrenā ſed eternā eis mercedem ꝓmittit.
nec in alio q̄ꝫ in ſeipo· dicente petro paſtoribꝰ po-
puli dei. paſcite qui in vobis eſt gregem dn̄i. et cum
venerit pnceps paſtoꝝ· id eſt rex regum xp̄s· per-
cipietis immarceſſibilem glorie coronam· De qua
dicit· yſa. Erit dominꝰ ſertum exultacōnis ⁊ dya-
dema populo ſuo glorie· hoc etiā racōne manifeſtet̄
eſt eīm mentibꝰ omniū racōne vtentiū inditū· vir-
tutis p̄miū beatitudinem eſſe· virtus enim vniuſ-
cuiuſqȝ rei eſſe deſcribit· q̄ bonū facit habentem et
opus eiꝰ bonū reddit· ad hoc aūt vnuſquiſqȝ bene
operando nititur ꝑuenire qd̄ eſt maxime deſiderio
inditū· hoc autē eſt eſſe felicem qd̄ nullus p̄t nolle

hoc igitꝛ ꝑmiū v̄tutis ꝯuenienꝰ expectatꝛ· qđ hoiem
faciat beatū· Si autē bene operari virtutis eſt opus
regis autē opus bene regere ſubditos· hoc etiā eit
ꝑmium regis qđ eum faciat btm̄· Quid autē hoc
ſit hinc cōſiderandū eſt. beatitudinē q̄dē dicim9 vl-
timum deſiderioꝝ finē· neqꝫ em̄ deſiderij motus in
infinitū ꝓcedit· eſſet em̄ inane naturale deſiderium
cū infinita ptranſiri nō poſſint· Cum autē deſideriū
intellectualꝭ nature ſit vniůſalis boni· hoc ſolum
bonū nature btm̄ facere poterit· quo adepto nullū
bonū reſtat qđ ampli9 deſiderari poſſit· vnde et be-
atitudo dicatꝛ bonū ꝑfectum. q̄ſi om̄ia deſiderabilia
in ſe cōprehendens. tale autē non eſt aliqđ bonum
terrenū· nam qui diuitias habent ampli9 habere
deſiderant· qui voluptatib9 ꝑfruuntꝛ amplius frui
deſiderant· et ſimilitꝛ ptꝫ in ceteris· et ſi ampliora
nō querant deſiderant tamen ut ea ꝑmaneant vel
alia in locū eoꝝ ſuccedant· nichil enim ꝑmanens
inuenitꝛ in rebus terrenis. nullum enim terrenum
eſt qđ quietare deſiderium poſſit· neqꝫ igitꝛ terrenū
aliq̊d beatū facere p̄t· ut poſſit eſſe regis ꝯueniens
ꝑmiū· Adhuc cuiuſlbꝫ rei finalꝭ ꝑfectio bonū ꝯple-
tū ab aliquo ſuperiori depēdet. qꝛ et ip̄a corporalia
meliora redduntur ex adiūctione melioꝝ. peiora
vero ſi deterioribus miſceantur· ſicut argento ſi
admiſceatꝛ auro argentū fit melius qꝫ ex plumbi

admixtione impurū efficit· Conſtat autē terrena
omnia eſſe infra mentē humanā. beatitudo aūt eſt
finalis homis pfectio et bonū ↄpletū. ad qd omēs
puenire deſiderant· nichil eñ terrenū eſt qd hoiem
poſſit btm̄ facere· neqȝ igit terrenū aliqd eſt p̄miū
regis ſufficiens· nō eñ ut dicit aug9 xp̄ianos pri=
cipes felices dicim9. qr diuti9 imperarūt vel impe=
rantes filios morte placita reliquerūt· vel qr hoſtes
reipublice diminuerūt· vel adūſus ſe ciues inſur=
gentes et cauere et rep̄mere potuerunt· ſed felices
eos dicim9· ſi iuſte imperant· ſi malunt cupidita=
tib9 potius qꝫ gentib9 imperare. ſi omnia faciunt
non ꝓpter ardorem inanis glorie ſed ꝓpter cari=
tatem felicitatis eterne· Tales imperatores xp̄ia=
nos dicim9 eſſe felices interim ſpe. poſtea re ipſa
futuros· cum id qd expectam9 aduenerit. ſed nec
aliqd creatum eſt qꝫ hominem beatū faciat qꝫ poſ=
ſit regi deb̄ri pro premio· tendit eñ uniuſcuiuſqȝ
rei deſiderium in ſuū principium a quo eſſe ſuum
cauſat· cauſa autē mentis humane nō eſt aliud qꝫ
deus· qr eam ad ſuā ymaginem facit· Solus igit
de9 eſt qui hoīs deſideriū quietare pt· et facē hoiem
beatū· et eſſe regis ↄueniens p̄miū· Ampli9 mēs
humana uniuerſalis boni ↄgnoſcitiua eſt per in=
tellectū· et deſideratiua p voluntatē. bonū aūt vlē
nō inuenit niſi in deo· nichil igit ē qꝫ poſſit hoiem

beatū facere ei⁹ implendo deſideriū niſi de⁹. de quo dicit̄ in pſal. qui replet deſideriū tuū. In hoc igitur rex ſuū p̄miū ſtatuere debet. hoc igitur rex dd ꝯſi⸗derans dicebat. quid michi eſt in celo et a te quid volui ſup terrā. Cui q̄ſtioni poſtea reſpōdēs ſubdit. michi adherere deo bonū eſt. po. in. de. ſ. m. ip̄e ē em̄ qui dat ſalutem reb⁹. nō ſolū tp̱alem qua ꝯmunit̄ ſaluat hoīes et iumenta. ſed etiā de qua p̱ yſa. di⸗cit Salus mea in ſempit̄. er̄. qua homines ſaluat eos ad equalitatē angeloꝝ p̱ducens. Hic igitur verificari p̄t ꝙ regis p̄miū ſit honor et gl̄a. q̄s em̄ mūdan⁹ et caducus honor ſimilis eſſe p̄t ut homo ſit ciuis ſanctoꝝ et domeſticus dei. et inter filios dei ꝯputatus. hereditatē celeſtis regni aſſequat̄ cū xp̄o. Hic eſt honor quem admirans et ꝯcupiſcens dauid dixit. nimis honorati ſūt ac̄. q̄d inſup hūa⸗ne laudis gl̄a huic glorie ꝯparari p̄t. quā nō fallax blandientiū ligua. nō decepta hoīm opinio ꝑfert. ſed ex interioris cōſcientie teſtimonio ꝑdit. et dei teſtimoīo ꝯfirmat̄. qui ſuis ꝑfeſſorib⁹ repromit⸗tit. ꝙ ꝯfiteat̄ eos in gl̄a patris coram angelis dei. qui aūt hanc gl̄am querūt eā inueniūt. et quā nō querunt gl̄am hoīm. ꝯſequnt̄. exemplo ſalomonis qui non ſolū ſapiam quā q̄ſiuit accepit a dn̄o. ſed fact⁹ eſt ſup reges alios glorioſus.

Qui regie dignitati bene p̄ſunt optinebūt altū

celeſtis beatitudinis gradũ.c.9.

Onſiderandũ aũt reſtat vlteri9 ꝙ eundẽ op-
tinebũt celeſtis btitudinis gradũ.qui offitiũ
regiũ digne et laudabilit̃ exſeqũr. Si eñ beati-
tudo virtutis eſt p̃miũ. ꝯſequẽs eſt ut maiori vir-
tuti maior gradus btitudinis debet̃. eſt aũt virtus
p̃cipua qua hõ aliq̃s nõ ſolũ ſeip̃m ſ etiã alios di-
rigere poteſt. et tanto magis q̃nto pluriũ eſt regi-
men. ꝙ etiã ſm virtutẽ corporalem tanto aliquis
virtuoſior reputat̃ q̃nto plura vincere p̃t aut pon-
dera plura leuare. Sic maior virtus requirit̃ ad
domeſticã familiã regendã q̄ ad regendũ ſeip̃m.
et maior hac ad regimen ciuitatis. Eſt igit̃ excel-
lentis virtutis bene regiũ offitiũ exercere. igit̃ de-
bet̃ ſibi excellẽs in btitudine p̃miũ. Adhuc in omĩ-
b9 artib9 et potencijs laudabiliores ſũt qui alios
bene dirigũt. q̄ qui ſm alioꝝ directionẽ ſe habent
In ſpeculatiuis eñ maius eſt veritatem docendo
alijs tradere. q̄ ab alio traditam capere poſſe. In
artificijs etiam maior eſtimat̃. maiorıq; cõducit̃
p̃cio architector qui artifitiũ diſponit. q̄ artifex q̃
ſm ei9 diſpoſicõez manualit̃ opat̃. et in reb9 belli-
cis maiorẽ gloriã ad victoriã ꝯſequit̃ prudẽtia du-
cis. q̄ militis fortitudo. Sic aũt ſe habz rcõr mul-
titudis in hijs q̃ ſũt a ſingul̃ ſm v̄tutẽ agenda. ſic
doctor in diſciplinis. architector in artificijs. et dux

in bellis·Eſt igit rex maiori p̄mio dignus ſi bene
ſubiectos gubernauerit· q̄ aliquis ſubiectoꝝ qui
ſub rege bene ſe habuerit· ampli⁹ ſi virtutis eſt vt
per eam opus hominis bonum reddatur maioris
virtutis eſſe videtur q̄d magis bonū aliquis ope-
retur· maius autem et diuini⁹ eſt bonū multitu-
dinis q̄ vnius· vnde et interdum malum vnius
ſuſtinetur ſi in bonum multitudinis cedat. Sicut
occiditur latro vt pax multitudini detur· et ipſe
deus mala in mūdo eſſe non ſineret niſi ex eis bo-
na eliceret ad vtilitatem et pulchritudinē vniuer-
ſi ꝑtinet autem ad regis offitium vt bonum mul-
titudinis ſtudioſe procuret. maius igitur premiū
debetur regi pro bono regiminis q̄ ſubdito ꝓ recta
actione. Hoc autem manifeſti⁹ fiet ſi quis conſide-
ret magis in ſpetiali· laudatur enim ab hominib⁹
queuis priuata perſona et ei a deo cōputatur in
premiū ſi egenti ſubueniat ſi diſcordantes pacifi-
cet ſi oppreſſum a potentiore eripiat deniqꝫ ſi alicui
qualitercūqꝫ opem et conſilium conferat ad ſalu-
tem· quanto igitur laudandus eſt ab hominib⁹ et
premiand⁹ a deo qui totam ꝓuintiam facit pace
gaudere violentias cohibet iuſtitiam ſuat et diſ-
ponit quid ſit agendū hoīb⁹ ſuis legib⁹ et p̄ceptis
Hinc etiam magnitudo regie virtutis apparet q̄d
precipue dei ſimilitudinem gerit dum hoc agit in

regno q̄d deꝰ in mundo· vnde et exo·xxij·c· Judi-
ces vocant̄ dij·imperatores etiā apd̄ romanos dij
vocabant̄·Tanto aūt eſt aliq̄d deo magis accep-
tū q̄nto mag̃ ad eiꝰ imitacōez accedit·vn̄ et aplūs
mouet eſtote imitatores dei ſicut fi.k·Sed ſi ſcḋm
ſapientis ſn̄iam omne animal diligit ſibi ſilē ſcḋm
ꝙ cauſe ſilitudinē aliq̄lit̄ habent cauſata·ꝯn̄s eſt
bonos reges deo eē acceptiſſimos ⁊ ab eo maxime
p̄miandos·ſimul etiā ut g̃g̃ verbis vtar·quid eſt
mare niſi tempeſtas ventus quieto mari recte na-
uē impitus dirigit tempeſtatis aut fluctibus tur-
bato etiā peritus ſe nauta ꝯfundit·vnde plerūq;
in occupacōne regimīs ip̄eq; boni opis vſus ꝑdit̄
qui in tranquillitate tenebat̄· valde eīn̄ difficile ē
ut augꝰ dicit ſi int̄ liguas ſublimit̄ hortātiū et ob-
ſequia nimis huīlit̄ ſalutantiū nō extollunt̄ ſi ſe
hoies eſſe meminerūt·et in eccle·bn̄s dicit̄ diues
qui poſt aurū nō abijt ⁊c̄ qui potuit tranſgredi et
non ē tranſgreſſus facere mala et non fecit·ex quo
quaſi in virtutū opere probatus inuenit̄ fidelis·
vnde etiam ſcḋm ſalomonis ꝓūbiū p̄ncipatus oſtē-
dit virū·multi eīn̄ ad p̄ncipatus culmen ꝑuenien-
tes a v̄tute deficiūt·q̄ dū in ſtatu eēnt infimo v̄tu-
oſi videbant̄·ip̄a igit̄ difficultas q̄ p̄ncipibꝰ īminet
ad bene agēdū eos facit maiori p̄mio dignos·et ſi
aliq̄n̄ ꝑ īfirmitatē peccauerūt apd̄ deū excūſabiliores

reddunt· et facili⁹ a deo veniā pmerent· Si tamē ut aug⁹ dicit p suis peccatis et miseracōis et ora= cōnis sacrifitiū deo suo vero ymmolaē nō negligūt In an⁹ rei exemplū de achab rege israhel q̄ multū peccauerat dn̄s ad helyā dixit· qꝛ humiliatus est rex achab nō inducam malum sup domū ei⁹ in dieb⁹ suis. non solū aūt racōne ostendit q regib⁹ excel= lens pmiū debeat sed etiā auctoritate diuina fir= mat· dicit in zach· q in illa beatitudinis die quā erit dn̄s protector habitantiū in iherusalem· id est in visione pacis eterne alioꝝ domus erunt sicut dom⁹ dauid· qꝛ scꝫ omnes reges erūt et regnabūt cū xp̄o sicut membra cū capite· sed dom⁹ dauid erit sicut domus dei· qꝛ sicut regendo fideliē dei offitium gessit in populo ita in pmio deo ꝓpinqui⁹ inhēbit· hoc etiā fuit apud gentiles aliqualiē sompniatū dū ciuitatū rcōres atꝫ ꝯuatores in deos transformari putabant·

Non debet rex altū pmiū beatitudis p tyrānidē
Vm igit regib⁹ p dere· c· 10·

pmiū tā grāde in celesti būtudie ꝓponat dili= gēti cura seipos obuare dn̄t ne in tyrānidē ꝯūtāt nichil em̄ eis acceptabili⁹ eē pt q̄ q ex honore re= gio q̄ sublimāt in trīs in celestis regni glaꝫ trāns= ferant ecōtra vero tyrāni q̄ ꝓpt̄ qdā trena ꝯmoda iustitiam deserunt tanto puant pmio qd adipisci

poterant iuſte regendo. Quã aũt ſtultũ ſit hm̃oi
ꝑuis et tꝑalib⁹ bonis maxima et ſempitẽna ꝑdere
bona null⁹ niſi ſtultus ꝛ infidel' ignorat. addendũ
eſt etiã ꝙ hec tꝑalia ꝯmoda ꝓpt̃ que tyrãni iuſti-
tiã deſerunt. magis ad lucrũ ꝓueniũt regib⁹ dum
iuſtitiam ſeruant. Preterea inter mũdana nichil
eſt qḋ amicitie digne p̃ferendũ videat̃. ipa enim
que virtuoſos in vnũ cõciliat. virtutẽ ꝯſeruat atꝫ
ꝓmouet. ipa eſt qua omẽs indigent in quibuſcũqꝫ
negocijs exequendis que nec ꝓſperis importune ſe
ingerit nec deſerit in aduerſis. ipa eſt q̃ maximas
delectacões affert in tantũ ut q̃cũqꝫ delectabilia
in tediũ ſine amicis ṽtant̃. quelibet autẽ aſpera
facilia et ꝓpe nulla facit amor nec ẽ aliqu⁹ tyrãni
tanta crudelitas ut amicitia nõ delectet̃. Dyoniſi⁹
eñ quondã ſyracuſanoꝝ tyrãn⁹ cũ duoꝝ amicoꝝ
qui dannon et pychias dicebant̃ alterum occidere
vellet is qui occidendus erat inducias impetrauit
ut domũ profectus res ſuas ordinaret alter ami-
coꝝ obſidem ſe tyranno pro eius reditu dedit. ap-
propinquãte autem promiſſo die nec illo redeunte
vnuſquiſqꝫ fideiuſſorem ſtultitie arguebat. at ille
nichil ſe amici ꝯſtantia metuere p̃dicat eadẽ autẽ
hora q̃ fuerat p̃fixa occidend⁹ redit. admirãs autẽ
amboꝝ aĩm tyrann⁹ ſupplitiũ ꝓpter fidẽ amicitie
remiſit inſuꝑ rogans ut eum tertiũ reciperent in

amicitie gradū. hoc tamē amicitie bonū ꝙuis deſi-
derent tyranni cōſequi non poſſunt. dū em̄ cōmune
bonū nō querūt ſed ꝓpriū fit ꝑua vel nulla ꝯmunio
eoꝝ ad ſubditos. oīs aūt amicitia ſup̱ aliq̄ ꝯmu-
nione fundat̄. eos em̄ q̄ ꝯueniūt vel p̱ n̄e originē
vel p̱ moꝝ ſilitudinē vel p̱ cuiuſcūq3 ſocietatis ꝯmuni-
onē videm9 amicitia ꝯiūgi. ꝑua igit̄ vel poci9 nulla
eſt amicitia tyrāni et ſubditi. ſil̄ q3 dū ſubditi per
tyrānicā iniuſtitiā oꝑprimūt̄ et ſe amari nō ſenci-
ūt ſed ꝯtēpni nequaꝙ amant ꝙ a multitudie ob-
ſuat̄. nec habēt vnde de ſubditis ꝯq̄rant̄ ſi ab eis
nō diligant̄ ꝙ nec ipi ſe eis tales exhibent ut di-
ligi debeant. et boni reges dū cōmuni ꝑfectui ſtudi-
oſe intendūt. et eoꝝ ſtudio ſubditi pluima cōmoda
ſe ꝯſequi ſenciunt. diligunt̄ a plurimis dū ſubdi-
tos ſe amare demōſtrāt. ꝙ hoc eſt maioris malitie
ꝙ q̄ in multitudinē cadat ut odio habeant̄ amicos
et benefactorib9 impēdat̄ malū ꝓ bono. ex hoc aūt
amore ꝓuenit ꝙ bonoꝝ regū regnū ſit ſtabile dū
pro ipis ſe ſubditi periculis exponere nō recuſant.
Cui9 exemplum in Julio ceſare apparet. De quo
ſuetoni9 refert ꝙ milites ſuos adeo diligebat ut
audita quorūdam cede capillos et barbam non
deꝑſerit donec vindicaſſet. quibus rebus deuotiſ-
ſimos ſibi et fortiſſimos milites reddidit ita ꝙ
pleriq3 eoꝝ capiti conceſſa ſibi ſub ea conditione

vitam ſi militare adūſus ceſarē vellent recuſarent
Octauian⁹ etiam auguſtus qui modeſtiſſime im=
ꝑio vſus eſt in tm̄ diligebat᷑ a ſubditis ut pleriqꝫ
morientes victimas quas deuorauerāt ymmolare
mādarent qꝛ eū ſupſtitē reliquiſſent· nō ergo faci=
le eſt ut prīcipis ꝑturbet᷑ dn̄m̄ quē tāto ꝯſenſu po=
pul⁹ amat ꝓpt̄ qđ ſalomon dicit· Rex qui iudicat
in iuſtitia pauperes thron⁹ ei⁹ ineternū firmabit᷑
Tyrannoꝝ vero dominiū diuturnū eſſe nō poteſt
cū ſit multitudini odioſū· non enim poteſt diu ꝯſ=
uari qđ votis multoꝝ repugnat· vix em̄ a quoqꝫ
pſens vita tranſigit᷑ qn̄ aliquis adūſitates patiat᷑·
vniūſitatis aūt tpe occaſio deeſſe nō poteſt contra
tyrannū inſurgendi· et ſi aſſit occaſio nō deerit ex
multis vel vn⁹ q̄ occaſiōe nō vtat᷑· inſurgentē aūt
ꝓplūs votiue pſequit᷑ nec de facili carebit effectu cū
fauore multitudinis attemptat᷑· vix ergo poteſt
ꝯtingere qđ tyranni dominiū protendat᷑ in longū·
Hoc etiam manifeſte patet ſi quis conſideret vnde
tyranni dominiū ꝯſeruat᷑· nō em̄ ꝯſeruat᷑ amore
cū pua vel nulla ſit amicitia ſubiecte multitudinis
ad tyrānū ut ex pͥhabitis pꝫ· De ſubditoꝝ aūt fi=
de tyrānis ꝯfidendū nō ē· nō em̄ inuenit᷑ tāta vtus
in multis ut fidelitatis vtute ꝯpmant᷑ ne indebite
ſuitutis iugū ſi poſſūt excuciāt· Fortaſſis aūt nec
fidelitati cōtrariū reputabit᷑ ſm opinionē multoꝝ

ſi tyrãnice nequitie qualitcūq; obuiet· Reſtat er⸗
go ut ſolo timore tyrãni regnū ſuſtentet᷑. vnde et
timeri ſe a ſubditis tota intencõe ꝓcurãt· timor aūt
eſt debile firmamentū. nam qui timore ſubdunt᷑ ſi
occaſio qua poſſint inpunitatē ſperare ꝯtra p̄ſiden⸗
tes inſurgūt eo ardenti9 quo contra voluntatē ex
ſolo timore cohibent᷑· ſicut ſi aqua p violentiã in⸗
cludat᷑ cum meatum inuenerit impetuoſius fluit·
Sed nec ipſe timor caret periculo cum ex nimio
timore pleriq; in deſperacõem inciderunt· ſubditos
aut deſperacõ audaci9 ad quelibet attēptanda p̄⸗
cipitat· nõ p̄t igit᷑ tyranni dominiū eſſe diuturnū.
Hoc etiã nõ min9 exemplis ꝙ racõib9 apparet· ſi
quis em̄ antiquoꝝ geſta et modernoꝝ euēt9 cõſi⸗
deret vix inueniet tyrãni alicui9 dn̄um diuturnū
fuiſſe· vnde et ar̄· in ſua politica multis tyrannis
enũatis oĩm monſtrat dn̄ū breui tp̄e finitū· quoꝝ
tn̄ aliqui diuti9 p̄fuerũt· qꝛ nõ multã tyrãnidē ex⸗
ercebãt ſed qn̄tū ad multa imitabant᷑ regalē mo⸗
deſtiã· Adhuc aūt hoc fit magis manifeſtū ex ꝯſi⸗
deracõne diuini iudicij. ut em̄ in Job dicit᷑ regna⸗
re facit hominem ypocritam ꝓpter peccata populi·
nullus aũt verius ypocrita dici poteſt ꝙ qui regis
aſſumit offitiū et exhibet ſe tyrãnū. nam ypocrita
dicit᷑ qui alteri9 repreſentat pſonã ſicut in ſpecu⸗
lis fieri conſueuit· Si igitur deus p̄ſſia permittit

tyrannos ad puniendū ſubditoꝝ peccata talis aūt
punicō in ſcripturis ira dei conſueuit nominari· vn̄
per oſee· dn̄s dicit dabo tibi regem in furore meo.
Infelix autē rex qui populo in furore dei ꝯceditur.
nō eīn ſtabile poteſt eē ei⁹ dn̄ium· qꝛ nō obliuiſcet̄
miſereri de⁹ nec continebit in ira minas ſuas· qn̄-
ymmo p Johel· dicit̄ paciens eſt et multe mīe et
p̄ſtabilis ſup malitia· non igit̄ diu permittit deus
regnare tyrannos ſed poſt tempeſtatē per eos in-
ductam populo per eoꝝ delectionē tn̄quillitatē in-
ducet· vnde ſapiens dicit· ſedes diuitum ſuperboꝝ
deſtruxit domin⁹ et ſedere fecit mites p eis· Expe-
rimento etiam patet q reges p iuſtitiam magis
adipiſcunt̄ diuitias q̄ p rapinas tyrāni· qꝛ eīn ty-
rannoꝝ dn̄ium ſubiecte multitudini diſplicet opus
habent tyrānos multos habere ſatellites per quos
ꝯtra ſatellites tuti reddant̄ in quib⁹ neceſſe ē plu-
res facere expenſas q̄ a ſubditis rapiant· regum
autē dn̄ū qꝛ ſubditis placet oēs ſubditos p ſatel-
litib⁹ habꝫ· ⁊ īt̄dū in nc̄citatib⁹ plura regib⁹ ſpōte
donāt q̄ tyrāni diripere poſſit. et ſic iplet̄ qd̄ ſalo.
dicit· aliȷ· ſ· reges diuidūt ꝓpria bn̄faciēdo ſubditis
et ditiores fiūt· aliȷ ſcꝫ tyrāni rapiūt nō ſua ⁊ ſp in
egeſtate ſūt· ſilr̄ etiā iuſto dei ꝯtīgit iudicio ut q di-
tias iniuſte ꝯgregāt inutilit̄ eas diſpgūt ꝗ etiā iuſte
auferūt̄ ab eis. ut etiā ſalo· dicit· auar⁹ nō iplebit̄

pecuniā et qui amat diuitias fructū nō capiet ex eis quinymmo ut alibi dicit cōturbat domū suā qui ſe-
quit̄ auariciā. reges vero dū iuſticiā querūt diui-
cie ipis adiciunt̄ a deo. ſic ſalomon q̄ dū ſapiam q̄-
ſiuit ad faciendū iudiciū pmiſſionē diuiciaꝝ acce-
pit. De fama vero ſupfluū videt̄ dicē q̄s eñ dubitet
beatos reges nō ſolū in vita ſed magis poſt mortē
quodāmō laudib9 hominū viuere in deſiderio ha-
beri. maloꝝ vero nomina aut ſtatim deficere vel ſi
excellentes in malicia fuerint cum deteſtacōne eoꝝ
populus rememorat̄. vnde ſalomon dicit memoria
iuſti cum laudib9 nomen autem impioꝝ putreſcit
qr vel deficit vel remanet cū fetore.

Magis regibus q̄ tyrannis eſt ſtabilitas po-
teſtatis. c. 11.

Ex hys ergo manifeſtū eſt q stabilitas po-
teſtatis diuitie honor et fama magis regib9
q̄ tyrannis ad votum pueniunt. pter que tamen
indebite adipiſcenda declinant in tyrannidem prī-
cipes. nullus enim a iuſticia declinat niſi cupidi-
tate alicui9 comodi tractus. Priuat̄ inſup tyrann9
excellentia beatitudinis que regibus debetur pro
premio et q eſt grauu9 maximum tormentum ſibi
acquirit in penis. Si eñ qui vnū hoiem ſpoliat̄
vel in ſeruitutē redigit vel occidit maximā penam
meretur. q̄tum quidē ad iudiciū hominū mortem.

quantũ vero ad iuditiũ dei dãpnacōem etnã. qn̄to magis putandũ eſt tyrãnũ deteriora mereri ſup⸗plitia. q̄ vndiqȝ ab hominibꝰ rapit. ꝯtra oīm ꝯmunē libertatē laborat. ꝑ libitu voluntatis quoſcũqȝ inē⸗ſiat. Tales inſuꝑ tato penitēt vento inflati ſuper⸗bie merito peccatoꝝ a deo deſerti et adulacōibꝰ de⸗libuti. et ratiꝰ digne ſatiſfacere poſſunt. quãdo em̄ reſtituent omnia que ꝯtra iuſtitie debitũ abſtule⸗rũt ad que tamē reſtituenda nullus dubitat eos teneri. qñ recōpenſabũt eis quos oppreſſerunt et iniuſte qualitercumqȝ leſeruut? Adicit̄ aũt ad eoꝝ inpñiam ꝙ omnia ſibi licita eſtimãt q̄ impune ſine reſiſtentia facere poterũt. vnde nō ſolũ nō emen⸗dare ſatagunt que male fecerũt ſed ſua cōſuetudi⸗ne ꝑ auctoritate vtentes peccãdi audatiã trãſmit⸗tũt ad poſteros. et ſic nō ſolũ ſuoꝝ facinoꝝ apud deũ rei tenent̄ ſed etiam eoꝝ quibꝰ occaſionē reli⸗querunt. Aggrauatur et eoꝝ peccatũ ex dignitate ſu ſcepti officy. ſicut em̄ terrenꝰ rex grauiꝰ punit ſuos miniſtros ſi inueniat ſibi eos contrarios. ita deus magis puniet eos quos ſui regiminis execu⸗tores et miniſtros fecit. ſi nequit̄ agãt dei iuditiũ in amaritudinē ꝯũtentes. vnde in libro ſap. ad re⸗ges iniq̄s dicit̄. qm̄ cũ eſſetis miniſtri regni illius nō recte iudicaſtis legē iuſtitie neqȝ ſ͛m volunta⸗tem dei ambulaſtis horrēde et cito apparebit vobis

quomā iuditū duriſſimū in hys qui p̄ſunt fiet ex-
iguo em̄ ↄcedit mīa·potentes autē potent̄ tormēta
patient̄·et nabugodonoſor p̱ yſa·dicit̄·ad infernū
detraheris in ꝓfundū laci·q̄ te viderīt ad te inclina-
būt̄ teqȝ ꝓſpiciēt q̄ſi ꝓfundi⁹ in pcco ſubmerſū·

Tyranni deſtituunt̄ temporalibus et priuant̄ eternis·c·12·

Igit̄ regib⁹ habundant̄ tpalia bona ꝓue-
niūt excellens beatitudinis gradus p̄parat̄
a deo·tyranni autē et a tpalib⁹ bonis que cupiūt
plerūqȝ fruſtrant̄·multis inſup tpalib⁹ periculis
ſubiacēt·et qd̄ eſt ampli⁹ et̄nis bonis priuant̄ ad
penas grauiſſimas reſeruati·vehement̄ ſuadendū
eſt hys qui regendi ſuſcipiunt offitium ut reges
ſe ſubditis prebeant non tyrannos·De rege autē
quid ſit et quid expediat multitudini habere regē
adhuc autem quid p̄ſidi expediat ſe regem multi-
tudini exhibere ſubicē nō tyrannū tanta a nobis
dicta ſint·

Qualis debeat eſſe rex·c·13·

Onſequens autem eſt ↄſiderare q̄ ſit regis
offitium et qualem oporteat eſſe regē·quo-
modo vero ea que ſunt ſcd̄m artem imitant̄ ea que
ſunt ꝑm naturā·ex q̄b⁹ accipim⁹ ut ꝑm racōez ope-
rari poſſim⁹ optimū videtur regis offitium a for-
ma naturalis regiminis aſſumē·Inuenit̄ aūt in rerꝫ

natura et vniu̾ſale et ꝑticulare· vlē q̄dē ſcḋm ꝙ oīa
ſub dei regimine cōtinent̄ qui ſua ꝓuidentia vni-
uerſa gubernat· particulare aūt regimen maxime
quidē diuino regimini ſimile inuenit̄ in homine q̄
ob hoc minor mūd9 appellat̄ ꝙ in eo inuenit̄ for-
ma vlīs regimīs· nam ſicut vniuerſa creatūa cor-
porea et omēs ſpirituales virtutes ſub diuino re-
gimine continent̄ ſic et corporis membra et cetere
anime vires a racōne regunt̄· et ſic q̄dāmō ſe ha-
bet in homine racō ſicut deus in mundo· Sed ꝙ
ſicut ſupra oſtendim9 homo eſt naturalit̄ animal
ſociale in multitudine viuens ſimilitudo diuini
regiminis inuenit̄ in hoīe nō ſolū q̄ntū ad hoc qḋ
racō regit ceteras hominis ꝑtes· ſed vlteri9 q̄ntū
ad hoc qḋ ꝑ racōem vni9 homis regit̄ multitudo·
qḋ maxime ꝑtinet ad offitiū regis dū et in q̄buſdā
aīalib9 que ſocialit̄ viuūt quedā ſiltudo inuenit̄
hui9 regimīs ſicut in apib9 in quib9 etiā reges di-
cunt̄· nō ꝙ in eis ꝑ racōez ſit regimē ſed ꝑ inſtinctū
nature inditū a ſūmo regente q̄ eſt auctor nature·
Hoc igit̄ offitiū rex ſe ſuſcepiſſe ꝯgnoſcat ut ſit in
regno ſic̄ in corꝑe aīa· et ſic̄ in mundo deus· que ſi
diligent̄ ꝯſidèt· ex altero zel9 iuſtitie in eo accēdit̄
dū ꝯſiderat ad hoc ſe poſitum ut loco dei iudītiū in
regno exerceat· ex alteo vero māſuetudīs ⁊ clemē-
tie leuitatē acq̄rit dū putat ſingulos q̄ ſuo ſubdūt̄

regimini ſicut ꝓpria membra.

Sicut deus in mundo anima in corpore ita rex in regno. c. ix.

Portet igiť ꝯſiderare q̄d deꝰ in mūdo faciat ſic eīn manifeſtū erit q̄d īmineat regi faciē-dū. Sunt aūt vniuerſaliť ꝯſideranda duo opera dei. in mundo vnū quo mundū inſtituit. alteꝝ quo mundū inſtitutū gubernat. hec etiam duo anima habet in corpꝰ. nā p̄mo virtute anime formať cor-pus. deinde per animā corpꝰ regiť et moueť. Hoꝝ aūt ſcd̓m mag̊ ꝓprie ptinet ad regis offitiū. vnde ad oēs reges ptinet gub̓naco̅ ⁊ a gub̓nacōis regi-mie regis nomē accipiť. p̄mū aūt opꝰ nō oībꝰ re-gibꝰ ꝯueīt n̄ eīn oēs reges regnū aut ciuitatē īſti-tuūt in q̄ regnāt. ſ3 regno ꝗ̊ ciuitati iā īſtitutis re-gis curā īpendūt. Eſt tn̄ ꝯſiderādū ꝙ niſi p̄ceſſiſſet qui inſtitueret ciuitatem aut regnū. locū non ha-beret gubernaco̅ regis. ſub regio enim offitio ꝯp̄-henditur etiam inſtitutio ciuitatis et regni. non nulli enim ciuitates inſtituerunt in quibꝰ regna-rent vt ninꝰ niniue et romulus romani. ſiľ etiam ad gubernacōnis offitiū ptinebat ut gubernator ꝯſuet ac eis vtať ad qd̓ ſūt inſtituta. nō igiť gu-b̓nacōis offitiū plene ꝯgnoſci poterit ſi inſtitucōis rō ignoreť. raco̅ aūt inſtitucōis regni ab exemplo inſtitucōis mūdi ſumēda ē in q̊ p̄mo ꝯſiderať ipaꝝ

rerū ꝓductio· deinde ꝑtiū mūdi ordinata diſtinctio
vlterius aūt ſingulis mūdi ꝑtib⁹ diuerſe rerꝫ ſpēs
diſtribute monſtrant̄ ·ut ſtelle celo· volucres aeri·
piſces aque· animalia terre· Deinde ſingul̄ ea q̄b⁹
indigent habundant̄ diuinitus ꝓuiſa vident̄· hāc
aūt inſtitucōis racōem moyſes ſubtilit̄ et diligent̄
expſſit· p̄mo eī rerꝫ ꝓductionē ꝓponit dicens· In
pricipio creauit de⁹ celū et terrā· deinde ſcḿ ꝯuenien-
te ordinē oīa diuinit⁹ diſticta eē denūciat videlicet
diē a nocte· a ſupiorib⁹ inferiora· celū a terra· mare
ab arida· hic celū luīarib⁹· auib⁹ aerē· mare piſcib⁹
aīalib⁹ t̄rā ornatū refert· vltīo aſſignatū homib⁹
aīaliū t̄reqꝫ dn̄iū· vſū vero plātarꝫ tā ipīs ꝙ aīali-
b⁹ ceteris ex ꝓuidētia diuina denūciat· Inſtitucōez
aūt ciuitatis et regni de nouo ꝓducē hoīes et loca
ad inhabitā et cetera vite ſubſidia nō pn̄t· ꝫ nc̄ce
habꝫ hys vti que in n̄ra p̄exiſtūt· ſic et cetere artes
opacōnis ſue materiā a n̄a accipiunt· ut faber fer-
rū· edificator ligna et lapides in artis vſum aſſu-
munt· neceſſe eſt igit̄ inſtitutori ciuitatis et regni
p̄mū locū eligere q̄ ſalubritate habitores ꝯſuet· vb-
tate ad victū ſufficiat· amenitate delectet· municōe
ab hoſtib⁹ tutos reddat· ꝙ ſi aliq̄d de p̄dicta opor-
tunitate deficiat tāto locus erit ꝯuenientior quanto
plura vel magis nc̄caria de p̄miſſis habuerit· De-
inde nc̄e ē ut locū electū īſtitucōi ciuitatis et regni

diſtinguat ſm exigentiã eoꝝ que ꝑfectio ciuitatis aut regni requirit·puta ſi inſtituendum ſit regnũ oportet ꝓuidere quis locus ſit aptus vrbibꝰ cõſti⸗tuendis·quis villis·quis caſtris·vbi ↄſtituenda ſint ſtudia lrãꝝ·vbi exercitia militũ·vbi negocia⸗toꝝ ↄuetus·et ſic de alijs que ꝑfectio regni requirit Si aũt inſtitucõni ciuitatis opa det̃ ꝓuidere opor⸗tet quis locus ſit ſacris quis iuri reddicõ q̃s arti⸗ficibꝰ ſingulis deputandꝰ. vlteriꝰ aũt oportꝫ hoĩes ↄgregare qui ſint cõgruis locis ſm ſua offitia de⸗putandi·Demũ vero ꝓuidendũ eſt ut ſingulis ne⸗ceſſaria ſuppetãt ſm vniuſcuiuſqꝫ ↄdicõem et ſta⸗tũ·alit̃ eñ nequaꝙ̃ poſſet regnũ vel ciuitatis ↄma⸗nere·hec igit̃ ſunt vt ſũmarie dicat̃ que ad regis offitiũ ꝑtinent in inſtitucõne ciuitatis aut regni· ex ſimilitudine inſtitucõis mũdi aſſumpta·

Racõ gubernacõis regis ex diuina gubernacõe ſumenda eſt·c·ix·

Jcut aũt inſtitucõ ciuitatis aut regni ex for⸗ma inſtitucõis mũdi ↄuenient̃ accipit̃ ſic et gubernacõis racõ ex diuina gubernacõne ſumẽda eſt·et tamẽ ꝑconſiderandũ ꝙ gubernare eſt illud qđ gubernat̃ ↄuenient̃ ad debitũ finẽ ꝑducere· Sic eñ nauis gubernari dicit̃ dũ per naute induſtriã recto itinẽ ad portũ illeſa ꝑducit̃· Si igit̃ ad finẽ extra ſe ordinet̃ ·vt nauis ad portũ·ad gubnacõis

offitiū ptinebit nō ſolū ut rē in ſe ɔſeruet illeſam
ſed ꝙ ad finem vlteriꝰ pducat. Si vero aliqd eiꝰ
finis non eſſet extra ipm. adhuc ſolū tenderet gu=
bernacōnis intencō ut rem illam in ſua pfectione
cōſeruaret illeſam. et ꝙuis nichil extra inueniat
in rebus poſt ipm deū qui eſt omibꝰ finis. id tamen
qd ad finem extrīſecus ordinat multipliciter cura
impendit a diuerſis. nam forte alius erit qui curā
gerit vt res in ſuo eſſe ɔſeruet. aliꝰ vt ad vlteriorē
perfectionē pueniat vt in ipa naui vnde guberna=
cōnis nomen aſſumit manifeſte apparet. faber em
lignꝰ curam habet reſtaurandi ſi quid fuerit col=
lapſū in naui. ſed nauta ſollicitudinē gerit ut na=
uim pducat ad portū. Sic etiā contingit vt hoīs
vita conſeruet. ycõnomꝰ etiā vt ſuppetant nēcā=
ria vite. doctor curā gerit ut veritatē ɔgnoſcat. In=
ſtitutor aūt moꝝ ut ſm racōem viuat. ꝙ ſi hō nō
ordinaret ad aliud exteriꝰ bonū. ſufficeret hoi cu=
re pdicte. ſʒ ē qdā bonū extraneū hoī ꝙ diu mortaliter
viuit ſcʒ vltima btitudo. q in fruicōne dei expectat
poſt mortē. qz ut aplūs dicit ꝙ diu ſumꝰ in corpore
pegrinam a dño. vn hō xpianꝰ cui btitudo illa eſt
p xpi ſanguē acqſita. et q p ea ɔnda ſpūs ſci arrā
accepit. indiget aliqua ſpeciali cura p quā dirigat
ad portū ſalutis eterne. hec autem cura per miniſ=
tros eccleſie xpriſti fidelibꝰ exhibet. Idem autem

oportet eſſe iuditiū de fine tocī⁹ multitudīs et vnī⁹
Si igit̄ finis multitudinis hoīs eēt bonū q̄dcūqʒ
in ipſo exiſtēs et regēde multitudīs vlīs finis eſſet.
ut tale bonū multitudo acquirēt et in eo ꝑmanēt
et ſi quidē vlīs ſiue vnī⁹ hominis ſiue multitudinis
finis eſſet corꝑalis vita et ſanitas corꝑis. medici=
na eſſet offitiū. Si vero vltim⁹ finis eēt diuitiaꝝ
affluentia yconom⁹ multitudinis rex eſſet. Si vero
bonum veritatis ↄgnoſcende tale quid eſſet ad q̄d
poſſet multitudo ꝑtingere rex haberet doctoris of=
ficium. videtur autē ultimus finis multitudinis
eſſe congregatim viuere ſꝫm virtutem. ad hoc eīm
homines congregantur ut ſimul bene viuant. q̄d
cōſequi non poſſet vnuſquiſqʒ ſingulariť viuens
bona autem vita eſt que eſt ſꝫm virtutem. virtuo=
ſa igitur vita eſt finis congregationis humane.
Huī⁹ autem ſignum eſt quia hij ſoli partes ſunt
multitudinis congregate qui ſibi inuicem ↄmuni=
cant in bene viuendo. Si eīm ꝓpter ſolum viuere
hoīes ↄmunicarent aīalia et ſerui eēnt ps aliqua
ↄgregacōis ciuilis. Si vero ꝓpť acq̄rendas diui=
tias oēs ſiť negotiacōnes ad vnā ciuitatē ꝑtinerēt
nūc aūt videmus nos ſolos ſub vna multitudine
ↄputari qui ſub eiſdē legib⁹ et eodem reguntť diri=
guntť ad bene viuēdum. Sed q̄ homo viuēdo ſꝫm
virtutē ad vlteriorē finem ordinatť qui conſiſtit in

fruicōne diuina ut ſup̄ iā diximꝰ· oportꝫ aūt eundē
finē eē multitudis huāne q̄ ē hoīs vniꝰ· nō ē aūt
vltimꝰ finis multitudis ꝯgregate viuere ſcḋm vir-
tutē ſed p v̄tuoſam vitā peruenire ad fruicōez diui-
nā· Si quidē igiť ad hūc finē pueniri poſſet virtute
huāne natūe· nc̄e eēt ut ad offitiū regis ptineret
dirigere hoīez in hūc finē· hūc aūt regē dici ſuppo-
nimꝰ cui ſumma regimīs in rebꝰ huānis ꝯmittiť·
tanto aūt eſt regimē ſublimiꝰ q̄nto ad finē altiōrē
ordinať· ſemp enim inueniť ille ad quē pertinet
vſus rei p̄cipere ꝯſtitutori rem ip̄am· ſicut ille cuiꝰ
eſt nauigacōnem diſponere imperat ei qui nauem
ꝯſtituit qualem nauem aptā facere debeat· et ſimi-
liť qui debeat uti armis imperat fabro q̄lia debeat
facere arma· ſed q2 finē fruicōis diuine nō ꝯſequiť
hō per virtutē huānā ſed virtute diuina ſcḋm illud
apl̄i· gratia dei vita eterna· pducere ad illū finem
non eſt humani regiminis ſed diuini· ad illū autē
regem huiꝰ regimen pertinet qui non eſt ſolū ho-
mo ſed etiā deus ſcꝫ ad dn̄m ihesū xp̄m qui hoīes
filios dei faciens in celeſtē gl̄az introduxit· hoc igiť
ē regimē ei traditū qđ nō corrūpeť· ꝓpť qđ nō ſolū
ſacerdos ſꝫ rex in ſcp̄turis ſacris nominať dicente
Jē· Regnabit rex et ſapiens erit· vn̄ ab eo regale
deriuať ſacerdotiū· et q2 ē amplꝰ oēs xp̄i fideles in
q̄ntū ſūt membra eiꝰ reges et ſacerdotes dicunť·

Huiꝰ igiť regni miſteriū ut a t̄renis ſpūalia eēnt diſcreta nō t̄renis regibꝰ ſed ſacerdotibꝰ ē ɔmiſſū et p̄cipue ſūmo ſacerdoti ſucceſſori petri xp̄i vica=rio romano pontifici·cui omnes reges xp̄iani ꝑpli oportet eſſe ſubditos ſicut ip̄i dn̄o ihesu xp̄o·Sic em̄ dictum eſt ei ad quē vltimi finis pertinet cura ſubdi debent illi ad quos ꝑtinet cura antecedentiū finiū et eius imperio dirigi·Quia igiť ſacerdotiū gentium et totus diuinoꝝ cultus eſt ꝓpter tempo=ralia bona cōquirenda que omnia ordinantur ad multitudinis bonum ɔmune cuiꝰ cura regi incū=bit·cōuenienť ſacerdotes gētiliū regibꝰ ſubdebanť ſic et in veteri lege ꝓmittebanť bona t̄rena non a demonibꝰ ſed a deo vero religioſo populo exhibēda vnde et in veteri lege ſacerdotes regibꝰ leguntť fu=iſſe ſubiecti·ſed in noua lege eſt ſacerdotiū altius per qd̄ homines traducunť ad bona celeſtia·vnde in lege xp̄iſti reges debent eſſe ſacerdotibꝰ ſubie=cti·vnde et mirabiliter ex diuina ꝓuidentia factū eſt ut in romana vrbe quā deus p̄uiderat xp̄iſtia=ni ſacerdocij ſedem principalem futuram hic mos paulatim moleſceret ut ciuitatis rectores ſacer=dotibꝰ ſubderenť·Sicut em̄ maximus valerius refert omnia poſt religionē ponēda ſꝑ nr̄a ciuitas dixit etiā in q̄bꝰ ſūme maieſtatis ɔſpici decus vo=luit qua ꝓpter non dubitauerunt ſacris imperia

ſeruire·ita ſe huānaꝝ reꝝ habere regnū eſtimātia ſi diuine potentie bene atqꝫ ꝯſtanē fuiſſēt famula-ta·Quia etiā futurū erat ut in gallia xpīani ſacer-docij plurimū vigeret religio diuinitus eſt ꝓuiſū vt etiā apd galliꝯs gentiles ſacerdotes quos di-uites noīabāt totꝰ gallie cauſas diffinirēt vt re-fert Juliꝰ ceſar in libro quē de bello gallico ſcripſit.

Particularia bona debent ad bonū multitudīs ordinari·c.16·

Jcut aūt ad vitā quā in celo ſperamꝰ btām ordinaē ſiē ad finē vita qua hic hoīes bn̄ vi-uūt:ita ad bonā multitudinis vitā ordinaē ſiē ad finem quecūqꝫ particularia bona per hoīem ꝓcu-ranē·ſiue diuitie·ſiue lucra·ſiue ſanitas·ſiue facū-dia vel erudicō·Si igiē vt dictū eſt qui de vltimo fine curā habet p̄eſſe debet hijs qui curā habent de ordinatis ad finē et eos dirigere ſuo imperio:ma-nifeſtū ex dictis fit ꝙ reꝑ ſicut diuino regimini qd adminiſtraē per ſacerdotū offitiū ſubdi debet·Jta p̄eſſe debet omnibꝰ humanis officijs et ea imperij ſui regimine ordinare·Cuicūqꝫ autē incūbit aliq̄d ꝑficere qd ordinaē in aliud ſicut in finem·hic debet attendere·vt ſuū opus ſit congruū fini·ſicut faber ſic facit gladium vt pugne cōueniat·et edificator ſic debet domū diſponere vt ad inhabitandum ſit apta. Quia igitur vite qua in p̄ſenti bene viuimꝰ

finis eſt beatitudo celeſtis ad regis offitiū ptinet
ea ra cōne bonā vitā multitudinis ꝓcurare ſm ꝙ
ↄgruit ad celeſtem btitudinē ↄſequendā·ut ſcʒ ea
pcipiat que ad celeſtem beatitudinē ducūt· et eoꝝ
contraria ſm ꝙ fuerit poſſibile interdicat·Que aūt
ſit ad verā btitudinē via et que ſint impedimenta
ipi9 ex lege diuina ↄgnoſcit·cui9 doctrina ptinet
ad ſacerdotiū offitiū·ſm illud malach.ij·c. Labia
ſacerdotū cuſtodiunt ſcieutiam et legem requirēt
ex ore eoꝝ.et ideo in deut° dn̄s pcepit poſtꝙ ſederit
rex in ſolio regni ſui·deſcribet ſibi deut°·legis hui9
in volūie.accipiēs exemplaria a ſacerdotib9 leuiti-
ce trib9·et habebit illud ſecū legetqʒ illd oib9 dieb9
vite ſue·ut diſcat timere dn̄m deū ſuū et cuſtodire
verba et cerimonias ei9 q̄ in lege pcepta ſunt·Per
legē igit diuinā edoct9 ad hoc pcipuū ſtudiū opor-
tet intendere qualiter multitudo ſibi ſubdita bene
viuat·qd quidē ſtudiū in tria diuidit · ut pmo in
ſubiecta multitudine bonā vitam inſtituat· ſcdo
ut inſtitutā ↄſeruet·tercō vt ↄſeruatā ad meliora
ꝓmoueat.ad bonā aūt vni9 vitā duo requirunt.
vnū pncipale qd eſt opacō ſm virtutē·virtus eīm
eſt q̄ bn̄ viuit·aliud vero ſcdariū ꝗ q̄ſi inſtrumētale
ſcʒ corpaliū bonoꝝ ſufficiētia.q̄ꝝ vſus ē nēcari9 ad
actū vtutis·ipa tn̄ vnitas hoīs p naturā cāt·mul-
titudinis que pax dicit eſt per regentis induſtriā·

Ad cõſtitucõnem autẽ bone vitẽ tria requirunť.
Primo ut multitudo in vnitate pacis conſtituať.
Scdo ut multitudo vinculo pacis ꝯiũcta dirigať
ad bene agendũ. Sicut enĩ hõ nichil bñ agere pt
niſi p̃ſuppoſita ſuaꝝ ꝑtiũ vnitate ita hoim multi-
tudo pacis vnitate carẽs dũ ſeip̃am impugnat im-
pediť a bñ agendo. Tercõ vero reqrit ut p regẽtis
induſtriã nccariorꝝ ad bñ viuẽdũ aſſit ſufficiẽs co-
pia. ſic igiť bona vita p regis offitiũ in multitudie
ꝯſtituta ꝯñs ẽ ut ei⁹ ꝯſuacõni intẽdat. Sũt autẽ
ťa quib⁹ bonũ publicũ ꝑmanẽ nõ ſiniť qꝝ vnũ eſt
a ña ꝓueiens. nõ enĩ bonũ multitudis ad vnũ tm̃
tps inſtitui debet ſed ut ſit qdãmõ perpetuũ. hoies
aũt cũ ſint mortales in ꝑpetuũ durare nõ poſſunt
ne qz dũ viuũt ſp ſũt in eodẽ vigore qꝛ multis va-
riacõib⁹ huãna vita ſubiciť. et ſic nõ ſũt hoies ad
eadẽ offitia ꝑagenda eq̃liť p totã vitã ydonei. Ali-
ud aũt impedimentũ boni publici conſeruandi ab
interiori ꝓueniens in ꝑuerſitati voluntatũ ꝯſiſtit
dũ vel ſũt deſides ad ea ꝑagenda q̃ reqrit reſpup-
lica vel in ſupbiã elati ſũt paci multitudis noxy dũ
trãſgrediendo iuſtitiã alioꝝ pacẽ ꝑturbãt. Tertiũ
impedimtũ reipublice ꝯſuãde ab exteriori cãť dũ p
incurſũ hoſtiũ pax diſſoluiť ⁊ interdũ regnũ ã ciui-
tas fundit⁹ diſſipať. Igiť ꝯtra ťa p̃dcã ťplex cura
imminet regi. Prima de ſucceſſione et ſubſtitucõe.

illoꝝ qui diuerſis officijs pſunt·ut ſicut per diui-
nū regimen in reb⁹ corruptibib⁹ q̄ ſemper durare
non poſſunt ꝓuiſum eſt.ut per generacōnem alia
in locum alioꝝ ſuccedant·ut vel ſic cōſeruet inte-
gritas vniuerſi.ita per regis ſtudium cōſeruetur
ſubiecte multitudinis bonum.dum ſollicite curat
qualiter alij indeficientiū locum ſuccedant· Secūda
ut ſuis legibus et preceptis penis et pmijs homi-
nes ſibi ſubiectos ab iniquitate coerceat et ad opa
virtuoſa inducat exemplum a deo accipiens qui
hominib⁹ leges dedit obſeruantib⁹ quidem mer-
cedem·tranſgredientibus vero penas retribuens·
Tercīo imminet regi cura ut multitudo ſibi ſubie-
cta contra hoſtes tuta reddat·nichil enim ꝓdeſſet
interiora vitare pericula·ſi exterius defendi nō poſ-
ſet. Sic igitur bone multitudinis inſtitutum ter-
tium reſtat ad regis offitium pertinens·ut ſit de
promocōne bonoꝝ ſollicitus· qd̓ fit dum in ſingu-
lis que premiſſa ſunt ſi quid inordinatum eſt cor-
rigere·ſi quid deeſſe ſupplere·ſi quid melius poteſt
fieri ſtudet perficere.vnde et apoſtolus fideles mo-
net vt ſemper emulentur cariſmata meliora·hec
igitur ſūt que ad regis offitiū ptinent de quib⁹ p
ſingula diligenti⁹ tractare oportet.

Ad offitiū regis ptinet nouas ciuitates fundare et fundatas amplificare·c·XI·

Rimū igitur ꝑcipue oportet exponere regis offitium ab institucōne ciuitatis aut regni·
nā sic vegeci⁹ dicit potentissime nacōnes et pncipes
ꝯmendati nullam maiorem gloriam putauerunt
ꝙ aut fundare ciuitates nouas·aut alias ꝯditas
in nomen sub quadā amplificacōne transferre· qd
quidē documentis sacre scripture concordat·dicit
enim sapiens in eccle. ꝙ edificacō ciuitatis confir-
mabit nomen·hodie nāqꝫ nomen romuli nesciret
nisi ꝙ condidit romā· In institucōne ciuitatis aut
regni si copia detur·Primo quidē est regio eligēda
quā temperatā esse oportet· ex regionis enim tem-
peri incolūitatem corporis videm⁹· et longitudinē
vite. Cū eñ sanitas in quadā humoꝝ tēperie con-
sistat in loco tēperato ꝯseruabit sanitas· silē nāqꝫ
suo sili ꝯseruat· Si aūt fuerit excessus caloris vel
frigoris necesse est ꝙ ſm q̃litatē aeris corporis q̃li-
tas immutet·vnde quadā naturali industria aīalia
quedam tempore frigido ad calida loca se transfe-
runt· Rursum tempore calido loca frigida repetē-
tes ut contraria disposicōne loci·temporis temperi-
em consequat. Rursum cum animal viuat per ca-
lidum et humidū si fuerit calor intensus cito na-
turale hūidū exsiccat et deficit vita·sic lucerna cito
extīguit si humor infusus cito ꝓpt ignis magni-
tudinem cōsumat·vnde in quibusdā calidissimis

ethiopū regionib9 hoies vltra triginta ānos non
viuere ꝓhibent. in regionibus vero frigidis in ex-
cessu naturale humidū de facili congelatur et calor
naturalis extiguit. Deīn ad oportunitates bellorꝝ
quib9 tum reddit humana societas regionis tēpe-
ries plurimū valet. nā sicut vegetius refert omēs
nacōnes que vicine sunt soli nimio calore siccate.
amplius quidē sapere sed min9 sanguinis habere
dicunt. ac ꝓpter illud constantiā atqꝫ fiduciā de
ꝓpinquo pugnandi non habent. qꝛ metuūt vulne-
ra qui modicū sanguinē se habere nouerūt. ecōtra
septentōnales ꝓpli remoti a solis ardorib9 ꝯsulti-
ores min9 quidē ꝫ largo sanguine redūdantes sūt
ad bella ꝓmptissimi. hys tñ q̄ intēperatis habitāt
plagis et copia sanguinis suppetit ad vulnerū mor-
tisqꝫ ꝯtemptū. nec prudentia deficit que modestiam
seruet in castris. et non parū ꝓdest in dimicacōne
consiliū. Deīn temperata regio ad politicam vitā
nō modicum valet. vt enim in sua politica aristo-
tiles dicit que in frigidis locis habitant gentes sūt
quidē plene aīositate. intellectu aūt et arte magis
deficientes. ꝓpt̄ qđ libere pseuerāt magis nō viuūt
aūt politice. et vicys ꝓpt̄ imprudentiā pricipari nō
possūt. q̄ aūt in calidis locis sūt intellectiue q̄dē sūt
et artifitiose ꝫm animā. sine aīositate aūt. ꝓpt̄ qđ
abiecte quidē ꝛ subiecte pseuerant. sed q̄ in medys

locis habitāt vtroqꝫ pollent mediocritᷓ· ꝓpt̄ qđ et liberi ꝑſeuerāt et maxime politice viuere poſſunt et ſciūt alijs pn̄cipari· Eſt ergo eligenda regio tē=perata ad inſtitucōem ciuitatis vel regni.

Jn ciuitate ꝯſtituēda dꝫ locꝰ ydoneꝰ eligi· c. 18·

Oſt electionē aūt regiōis oportꝫ ciuitati ꝯſti=tuende ydoneū eligere locū. Jn quo ṗmo vi=detᷓ aeris ſalubritas requirenda· Jn cōuerſacōne namqꝫ ciuili ṗiacet naturalis vita que per ſalubri=tatem aeris conſeruatᷓ illeſa· Locus autē ſaluber=rimꝰ erit vt victorinꝰ tradit excelſus non nebulo=ſus non pruinoſus regioneſqꝫ celi ſpectans neqꝫ eſtuoſus neqꝫ frigidꝰ· Demū paludibꝰ nō vicinꝰ eminētia quidē loci ſolet ad aeris ſalubritatē ꝯfer=re qm̄ locus eminēs ventoꝝ ꝓflacōibꝰ ptꝫ q̄bꝰ aer redditᷓ purus· vapores etiā ꝙ virtute radiȷ ſolaris reſoluuntᷓ a terra et aquis multiplicantᷓ magis in ꝯuallibꝰ et in locis demiſſis ꝙ̄ in altis. vnde in lo=cis altis aer ſubtilior inuenitur. huiꝰ autem ſub=tilitas aeris que ad liberam et ſincerā reſpiracōem plurimū valet impeditᷓ ꝑ nebulas et pruinas· que ſolēt in locis multū huīdis habūdare· vn̄ loca huiꝰ ſalubritati inueiuntᷓ eſſe ꝯtraria. et qꝛ loca paludo=ſa nimia huīditate habūdāt oportꝫ locū ꝯſtituende vrbi electū a paludibꝰ eē remotū· cū em̄ aure ma=tutine ſole oriēte ad locū ipm̄ ꝑuenirēt· et eis orte

a puludibus nebule adiũgent⸗flatus beſtiaꝝ pa⸗
luſtriũ venenaꝝ cũ nebula mixtos ſpergent et lo⸗
cũ facient peſtilentẽ. Si tñ menia ↄſtructa fuerĩt
in paluſtrib⁹ que ſũt circa mare. ſpectãtq̀ʒ ad ſep⸗
tentrionẽ vel circa hmõi paludes excellencõres fu⸗
erint ꝙ̃ litus marinũ. racõnabilit̃ videbunt̃ eẽ con⸗
ſtructa. foſſis eñ ductis exitus aque patebit ad
litus et mare tẽpeſtatib⁹ auctũ in paludes redun⸗
dendo nõ patiet̃ animalia naſci paluſtria et ſi ali⸗
qua animalia de ſuperiorib⁹ locis aduenerint in⸗
cõſueta ſalſedine occident̃. Oportet etiã locũ vrbi
deſtitutũ ad calorem et frigus tẽperate diſponi ſꝫm
aſpectũ ad plagas celi diũſas. ſi eñ menia maxi⸗
me ꝓpe mare cõſtituta ſpectabunt ad meridiẽ nõ
erũt ſalubria. nã hmõi loca mane quidẽ erũt frigi⸗
dã q̃ nõ reſpiciunt̃ a ſole. meridie vero erunt fer⸗
uidã ꝓpt̃ ſolis reſpectũ que autem ad occidentem
ſpectant orto ſole tepeſcunt vel etiam fulgent. me⸗
ridie calent. veſpere feruent. ꝓpter caloris conti⸗
nuitatem et ſolis aſpectum. Si vero ad orientem
ſpectabunt menia mane quidem ꝓpter ſolis oppo⸗
ſicõnem directa temperate caleſcunt nec multum
in meridie calor augebitur ſole non directe ſpectã⸗
te ad locum veſpere vero totalit̃ radijs ſolis abſis
loca frigeſcent eademq̀ʒ vel ſimilis temperies erũt
ſi ad aquilonẽ locus vrbis reſpiciat. Experimento

aūt ꝯgnoſcere poſſumꝰ ꝙ in maiori calore minus
ſalubrit̄ aliquis trāſmutat̄· ꝙ em̄ a frigidis regi=
onibꝰ corpa traducunt̄ in calidis non poſſunt du=
rare ſed diſſoluunt̄ ꝙ calor ſugendo vaporē natu=
rales virtutes diſſoluit· vnde in ſalubritatibꝰ locis
corpora eſtate infirma reddunt̄ . quia vero ad cor=
porū ſanitatem ꝯuenientiū ciboꝝ vſus cōferre vr̄
oportet loci ſalubritatem qui ꝯſtituende vrbi eligit̄
etiā ex ciboꝝ condicōne diſcernere qui naſcunt̄ in
terra· qꝺ quidē explorare ſolebant antiqui ex aīa=
libꝰ ibidē nutritis· cū em̄ hominibꝰ alyſqꝫ aīalibus
ꝯmune ſit vti ad nutrimentū· hys q̄ naſcunt̄ in t̄ra
ꝯueniēs eſt ut vbi occiſoꝝ aīaliū viſcera vel vita=
lia inueniunt̄ bene valentia ꝙ homines etiam in
eodē loco ſalubriꝰ poſſunt nutriri· Si vero occiſoꝝ
aīaliū appareant morbida membra racōnabiliter
accipi poteſt ꝙ nec etiā homibꝰ ubꝰ loci habitacō
ſit ſalubrior requirēda· Ex hys em̄ maxime depē=
det ſanitas corpoꝝ que ſepius in vſus homīs aſſu=
munt̄· Et de aere quidē manifeſtū eſt ꝙ ꝯtinue ipm̄
reſpiciēdo introrſū attrahit̄ vſqꝫ ad vitalia· vnde
pn̄cipalit̄ eiꝰ ſalubritas ad incolumitatē hoim̄ ꝯfert.
Inter alia vero q̄ aſſumūt̄ ꝑ modū nutrimenti aqua
ſepiſſie vtimꝛ tā in potibꝰ q̄ȝ in cibis· vn̄ nichil poſt
aeris puritatē maḡ ꝑtinet ad loci ſanitatē q̄ȝ aque
ſalubritas· Eſt et aliud ſignum ex quo conſiderari

poteſt loci ſalubritas. ſi videlicet hoīm in loco ꝯmorātiū facies bene tolerate appareāt. robuſta corpoꝝ mēbra bene diſpoſita. ſi pueri multi et mares ſi ſenes multi reperiant̄ ibidem. ecōtrario vero ſi facies hoīm deformes appareāt debilia corpa. exanimata membra. vel mentis. Si pauci et morbidi pueri et adhuc paucōres ſenes. dubitari non poteſt locū fore mortiferū.

Oportz locū ciuitatis eē v̄ victualia pn̄t ſufficē. c. 19.

Portet etiā locum conſtituende vrbi electum nō ſolum talem eſſe ſicut qui ſalubritate habitatores cōſeruet ſed etiam vbertate ad victum ſufficiat. non enim eſt poſſibile multitudinem hominū habitare vbi victualiū non ſuppetit copia. vnde victuphi⁹ refert. cū ſynotrathes architector peritiſſim⁹ alexandro macedoni demonſtraret in quodam monte ciuitatem egregie forme conſtitui poſſe. Interrogaſſe alexandrum ſi eſſent agri qui poſſent ciuitati frumentoꝝ copiam miniſtrare. qḋ cum deficere inueniret reſpondit. vituperandū eſſe ſi q̄s in tali loco ciuitatē ꝯſtruēt. ſic em̄ nat⁹ infās ſine nutrīcis lacte nō p̄t ali nec ad crementū pduci. ſic ciuitas ſine ciboꝝ habūdantia frequētiā populi habere nō p̄t. Duo tn̄ ſunt modi q̄b⁹ alicui ciuitati p̄t affluentia reꝝ ſuppetere. vn⁹ q̄ dict⁹ eſt ꝓpter regionis fertilitatē habunde omnia producentis.

Alius ꝓpter mercacōnis vſū·ex quo fit vt nc̄caria
vite ad ciuitatē ex diuerſis ꝑtibꝰ adducant̄·Pri=
mꝰ aūt modus ꝯuenientior eſſe manifeſte ꝯuincat̄·
Tanto enī aliquid digniꝰ eſt quanto ꝑ ſe ſuffici=
entius inuenit̄·quia qđ alio indiget deficiens eſſe
monſtrat̄·ſufficientiā autē pleniꝰ poſſidet ciuitas
cui circūiacens regio ſufficit ad neceſſaria vite ꝙ̄
illa que indiget ab alijs mercacōnes accipere·igit̄
dignior eſt ciuitas ſi habūdanciā rerum habeat ex
ꝓprio territorio ꝙ̄ ſi ꝑ mercacōnes habundet·hoc
etiā videt̄ ſecuriꝰ qꝛ belloꝝ euentus et diu̍ſa viarū
diſcrimīa de facili poſſūt impedire deportacōem vi=
ctualiū et acceſſū mercatoꝝ ad locū·et ſic ciuitas
pro defectu victualiū opprimet̄·Eſt etiā hoc vtiliꝰ
ad conuerſacōem ciuilem·nam ciuitas que ad ſui
ſuſtentacōem mercacōnum multitudine indiget·
neceſſe eſt vt continuū extraneoꝝ cōuictū paciat̄·
extraneoꝝ autem ꝯuerſacō corrūpit plurimū ciuiū
mores·ſcḋm ariſtotilem in ſua politica quia neceſſe
eſt euenire vt homines extranei alijs legibus et
conſuetudinibꝰ enutriti in multis aliter agant ꝙ̄
ſint ciuiū mores·et ſic dum ciues eoꝝ exemplo ad
agenda ſimilia ꝓuocant̄·ciuilis ꝯu̍ſacō ꝑturbat̄·
Rurſus ſi ciues ipī mercacōnibꝰ fuerīt dediti pan=
det̄ pluribꝰ vicijs aditus·nam cum negociatorum
ſtudium maxime ad lucrū tendat ꝑ negociacōnis

vſū cupiditas in cordib9 ciuiū traducit̄·ex quo cō=
tingit vt in ciuitate omnia fiant venalia· et fide
ſubtracta locus fraudib9 aperit̄ publice rei bono
contempto.ꝓprio ꝯmodo quiſqꝫ deſeruiet·deficiet
virtutis ſtudiū· dum honor virtutis ab omib9 de=
ferue t̄·vnde neceſſe erit in tali ciuitate ciuilem con=
uerſacōem corrūpi·Eſt etiam negotiacōnis vſus
nociuus plurimū exercitio militari·negociatores
namqꝫ dum vmbrā colunt a laboribus vacant et
fruunt̄ delicijs·molleſcunt animi·et corpora red=
dunt̄ debilia·et ad labores militares inepta.vnde
ſm iura ciuilia negotiacō eſt militib9 interdicta·
Deniqꝫ ciuitas illa conſueuit eſſe magis pacifica
cui9 populus rarius congregat̄·minuſqꝫ inter vr=
bis menia reſidet. ex frequenti namqꝫ hominū cō=
curſu datur occaſio litibus et ſedicōnib9 materia
miniſtrat̄·vnde ſm ariſtotilis doctrinā vtilius eſt
ut populus ciuitatis exerceat̄ magis ꝙ̄ ꝙ intra
ciuitatis menia iugiter ꝯmoretur·Si autē ciuitas
ſit mercacōnib9 dedita maxime neceſſe eſt ut infra
vrbem ciues reſideant· ibiqꝫ mercacōnes exerce=
ant·melius eſt igitur ꝙ ciuitati victualium copia
ſuppetat ex proprijs agris ꝙ̄ ꝙ ciuitas ſit totalit̄
negotiacōni expoſita·nec tamen negociatores om=
nino a ciuitate oportet excludi.quia non facile po=
teſt inueniri locus qui ſic omnib9 vite neceſſarijs

habundet ꝙ nõ indigeat aliquib⁹ aliunde allatis
eoꝝ que in loco ſuꝑhabundāt eodē· reddet̃ inutilis
multis copia· ſi per mercatoꝝ offitiū ad alia loca
deferri non poſſent· vnde oportet ꝙ ꝑfecta ciuitas
mercacōnib⁹ moderate vtat̃·

In amenitate loci vrbes ꝯſtituēde ſūt· c· 20·

St etiā locus ꝯſtruendis vrbib⁹ eligendus
q̃ amenitate habitatores delectet· nõ enī fa-
cile deſerit̃ locus mumitus neqȝ de facili ad locū illū
ꝯfluit habitatuꝝ multitudo quib⁹ deeſt amenitas·
eo ꝙ abſqȝ delectionibus hominū vita diu durare
non poſſet· Ad hanc autem amenitatem pertinet
vt ſit locus campoꝝ planitie diſtentus· arborum
ferax· montium ꝓpinquitate conſpicu⁹· nemorib⁹
gratus et aquis irriguus· verum nimia loci ame-
nitas ſuperflue ad delitias allicit homines ꝙ ci-
uitati plurimum nocet· Primo namqȝ homines
vacantes delicijs ſenſu hebetantur· immergit enim
earū ſuauitas ſenſibus animā· ita ꝙ de rebus de-
lectantib⁹ liberum iuditium habere non poſſunt·
vnde ſm ariſtotilis ſententiam· prudentia iudicij
per delectacōnem corrumpit̃· Deinde delectacōnes
ſuꝑflue ab honeſtate v̾tutis deficere faciūt· nichil
enī facili⁹ ꝑducit ad immoderatū augmētū ꝑ qđ me-
diū v̾tutis corrūpit̃· ꝙ̃ delectio· tū qȝ nā delectionis
eſt auida et ſic modica occaſione ꝑſūpta ꝑcipitat

in turpiū delectationū illecebras. ſicut ligna ſicca ex modico igne accendunt᷑. tn̄ q̄ꝛ delectio appetitū nō ſatiat ſed guſtata ſitim ſui magis inducit. vn̄ ad virtutis offitiū ptinet ut hoīes a delectionib⁹ abſtineant. Hic em̄ ſupfluitate vitata facili⁹ ad mediū v̄tutis pueniᷔ. Cōſequent᷑ delicijs ſupflue dediti molleſcūt aīo et ad ardua que᷒ attēptanda nec nō ad tolerandos labores et pcicula ſubeundi puſillanimes fiūt. vn̄ et ad bellicū vſū delitie pluri-mū nocēt q̄ꝛ ut vegeti⁹ dicit in libro de re militari. min⁹ timet mortē qui min⁹ delitiaꝝ ſe nouit ha-buiſſe in vita. Demū diuicijs vel delicijs reſoluti plurimū pigreſcūt et intermiſſis nc̄carijs ſtudijs et negocijs debitis. ſoiū delicijs adhibēt curā. in quas q̄ p̊us fuerāt ab alijs ꝯgregata ꝓfuſe diſpergunt. vn̄ ad pauptatē deducti dū ꝯſuetis delicijs carere nō poſſūt ſe furtis et rapinis exponūt vt habeant vn̄ poſſint ſuas voluptates explere. Eſt igit᷑ noxiū ciuitati vel ex loci diſpoſicōne vel ex q̄buſcūqꝫ alijs reb⁹ delicijs ſupflu͞is habundare. optimū autē eſt in ꝯuerſacōne humana modicū delectionis ꝑ ꝯdi-mento habere vt anime hoīm recreent᷑.

977720

Que ſit intentio auctoꝛis et q̄d nom̄ine reg=
ni intelligat̄·capitulū·1·
Quid ꝓuintie vel ciuitati plus expedit vtrū pluri=
bus regi vel vno.c·2·
Sicut regimen regis eſt optimū ita tyranni eſt
peſſimū·capitulū·3·
Quādoqȝ bonū eſt mon archicū principatū in ariſ=
tocrachiā cōuerti·c·4·
Ille eſt peioꝛ pn̄cipatus q̄ habȝ maiꝰ periculū.c·5·
Cauendū eſt regi ne incidat in tyrannidē.c·6.
De p̄mio ꝯuenienti regis boni·c·7·
De p̄mio ſufficienti regis boni.c·8.
Qui regie dignitati bene p̄ſunt optinebunt altum
celeſtis beatitudinis gradū·c·9·
Nō dȝ rex altū p̄miū btītudis p tyrānidē pdē·c·10·
Magis regibꝰ q̄ tyrānis ē ſtabilitas ptātis·c·11·
Tyranni deſtituunt̄ tpalibꝰ et p̄uant̄ etnis·12·
Qualis debeat eſſe rex·ca·13·
Sic̄ deꝰ in mūdo aīa ī corpe ita rex in regno·c·14·
Racō gubernacōnis regis ex diuina gubernacōne
ſumenda eſt·c·15·
Particularia bona debent ad bonū multitudinis
ordinari·ca·16·
Ad officiū regis pertinet nouas ciuitates fundare
et fundatas amplificare·c.17.
In ciuitate ꝯſtituēda debet locus ydoneꝰ eligi·c·18·

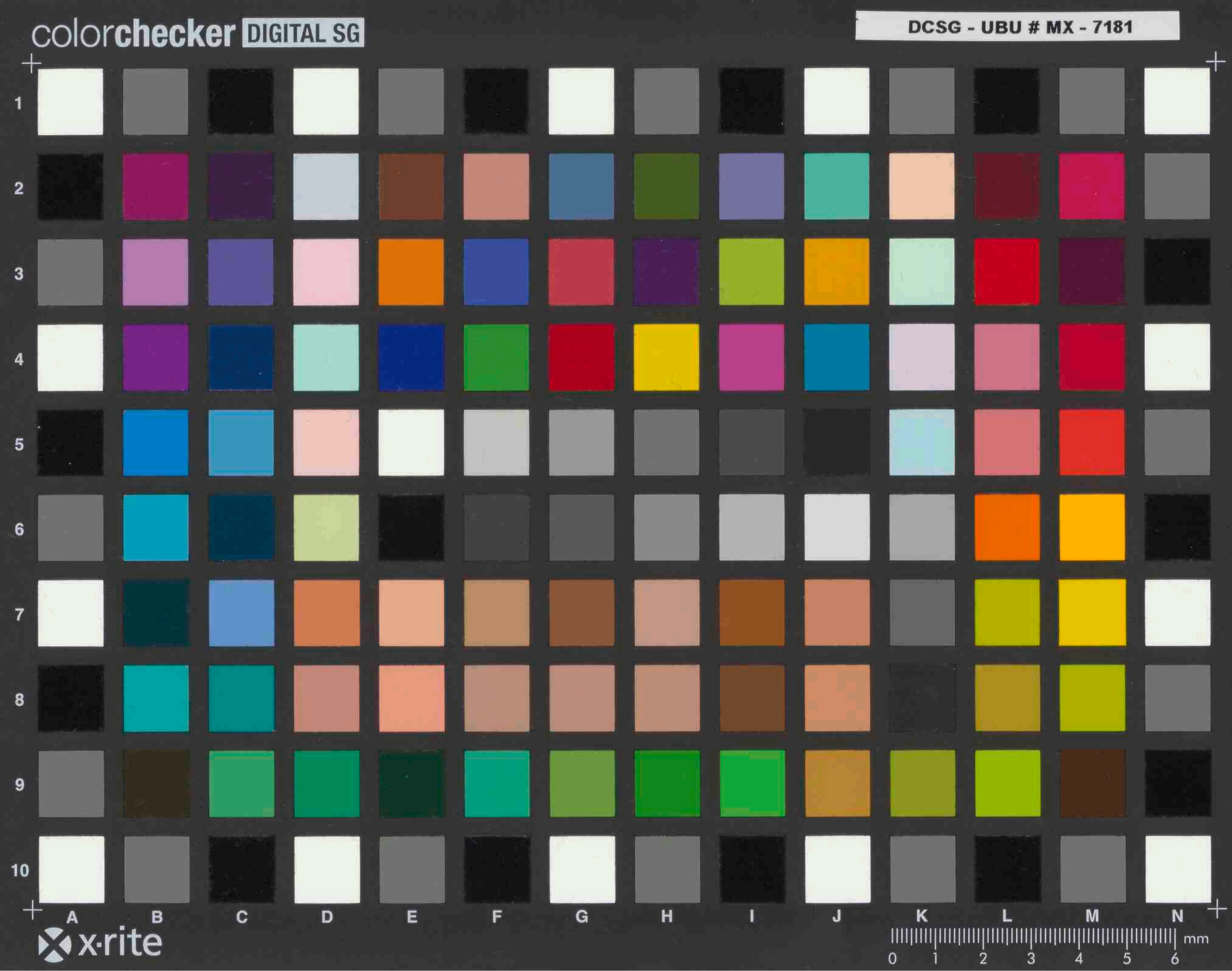

colorchecker DIGITAL SG
DCSG - UBU # MX - 7181
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
A B C D E F G H I J K L M N
x·rite
0 1 2 3 4 5 6 mm